

BOLOGNA FÜZETEK 3

A nemzetköziesedés
folyamata
a magyar felsőoktatásban

OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS MINISZTERIUM

TEMPUS KOZALAPITVÁNY

Okosabb és kultúra
Egész életen át tartó tanulás
programja

BOLOGNA FÜZETEK 3

BERÁCS JÓZSEF,
HUBERT JÓZSEF,
NAGY GÁBOR

A NEMZETKÖZIESEDÉS FOLYAMATA A MAGYAR FELSŐOKTATÁSBAN

**Kutatási beszámoló
a TEMPUS Közalapítvány számára**

Nemzetközi Felsőoktatási
Kutatások Központja;
Budapesti Corvinus Egyetem,
Közgazdaságtudományi Kar

(a kutatásban közreműködött:
DALANICS SÁRA és
GÁLOSI BOGLÁRKA)

IMPRESSZUM

főszerkesztő: KURUCZ Katalin
szerkesztő: DOBOS Gábor
kiadványszerkesztő: VILIMI Kata

kiadja: Tempus Közalapítvány
a kiadásért felel:
TORDAI Péter mb. igazgató
nyomdai kivitelezés:
Innovariant Nyomdaipari Kft., 2009

Kiadványunk megjelenését
az Oktatási és Kulturális
Minisztérium és az
Európai Bizottság támogatta.
A kiadványban megjelentek nem
szükségszerűen tükrözik
az Oktatási és Kulturális
Minisztérium és az
Európai Bizottság álláspontját.

Tempus Közalapítvány
1093 Budapest, Lónyay u. 31.
1438 Budapest 70, Pf. 508.
infóvonal: (06 1) 237 1320
e-mail: info@tpf.hu
internet: www.tka.hu

KÖSZÖNTŐ

Ez a kötet az első egyike abban a tanulmányorozatban, amelyet a Tempus Közalapítvány a Bologna tanácsadási tevékenysége keretében ad ki. Bologna tanácsadók 2004 óta dolgoznak Magyarországon. Ők egy Európa-szerte működő szakértői hálózat tagjai, amelyet az Európai Bizottság hívott életre annak érdekében, hogy segítse a bolognai folyamat beteljesülését, az Európai Felsőoktatási Térség létrejöttét.

2008-ban a magyar Bologna tanácsadók javaslatára három témában támogatott a Tempus Közalapítvány kutatásokat azzal a céllal, hogy átfogó képet nyújtson a bolognai folyamat magyarországi megvalósulásáról. A kutatási témák: 1) *a magyar felsőoktatás nemzetköziesedése*, 2) *a hallgatói szolgáltatások Magyarországon* és 3) *a tanulási eredmények alkalmazása* voltak.

A közönség 2009 júniusában műhelykonferencián ismerte meg a tanulási eredményekre vonatkozó kutatás eredményeit. A résztvevők tapasztalatai beépültek a tanulmány online elérhető második kiadásába, és kiváló alapot nyújtottak a kutatások 2009–2011 közötti folytatásához is.

Hozzájárulásukat ezúton is köszönjük!¹

A szerkesztők nevében:

DOBOS Gábor és KURUCZ Katalin
Tempus Közalapítvány

¹ A műhelykonferencia előadásai elérhetők a Bologna Tanácsadó Hálózat honlapján: www.bolognafolyamat.hu

TARTALOM

7	ELŐSZÓ A NEMZETKÖZIESEDÉSRŐL
7	Kiindulási feltételek, célok
8	A nemzetköziesedés néhány jellemzője
9	A projekt tartalma, a tanulmány szerkezete
11	A kutatás hatókörét jelentő egyetemek
13	1 EGYETEMEK NEMZETKÖZIESEDÉSE ÉS A DIÁKMOBILITÁS (BERÁCS JÓZSEF)
14	Külföldi hallgatók nemzeti összetétele Magyarországon
17	Külföldi hallgatók az egyes képzési szinteken és képzési formákban
19	A kiválasztott 10 egyetem külföldi hallgatói
21	Azonos tudományterületű egyetemi karok: az orvosi képzés
23	Összegzés
24	Függelék I.I
26	2 NEMZETKÖZIESEDÉS AZ INTÉZMÉNYFEJLESZTÉSI TERVEK TÜKRÉBEN (HUBERT JÓZSEF)
26	Bevezetés
27	Kutatási módszertan
27	Vizsgált minta
28	A kutatás korlátai
28	A hallgatók kapcsolata külfölddel
29	Külföldi hallgatók fogadása
32	Saját hallgatók külföldi tanulmányai
33	Oktatói mobilitás
33	Saját oktatók külföldi szereplése
35	Külföldi oktatók vendégszereplése
37	Kapcsolat nemzetközi szervezetekkel
38	Összegzés
40	3 NEMZETKÖZIESEDÉS A HONLAPOK TÜKRÉBEN (NAGY GÁBOR)
40	A kutatás célja
40	Adatforrás
41	Kutatásmódszertan
41	Eredmények kiértékelése
42	Első ismérvcsoport. Általános információ
42	Egyetemi bemutatkozó
43	Második ismérvcsoport. ERASMUS - Nemzetközi kapcsolatok - Tanúsítványok
43	ERASMUS program
45	Nemzetközi kapcsolatok
46	Nemzetközi tanúsítványok
47	Harmadik ismérvcsoport. Diákok
47	Hallgatói kör
50	Diplomaszerzés
50	Egyetemi tanulmányok megkezdéséhez szükséges információ
51	Mobilitás
51	Tanulmányok finanszírozása
51	Negyedik ismérvcsoport. Oktatók
51	A tanári karra vonatkozó adatok
52	Publikációs tevékenység
53	Oktatói mobilitás
53	Ötödik ismérvcsoport. Egyetemi szervezetről
54	Koordinációs tevékenységet ellátó személyzet
54	Szervezeti erőforrások, szolgáltatások
55	Külföldi hallgatókat fogadó önálló szervezeti egység
55	Külföldi egyetemek honlapjaival történő összehasonlítás
55	Összegzés
57	Mellékletek
68	4 FELHASZNÁLT IRODALOM

ELŐSZÓ A NEMZETKÖZIESEDÉSRŐL

A nemzetköziesedés folyamata a magyar felsőoktatásban kutatási program a Tempus Közalapítvány megbízása és a Bologna Tanácsadó Hálózat szakmai útmutatásai alapján, egy hosszabb távú kutatás első fázisa. A felsőoktatás nemzetközi versenyképességének megtartása, esetleges emelése mind a magyar kormányzat, mind az egyes felsőoktatási intézmények meghatározó érdeke. Ugyanakkor sokak részéről merül fel az igény, hogy alaposabb betekintést kapjon abba, hogy hol is tart a magyar felsőoktatás a nemzetközivé válás útján. Milyen ismervek, kritériumok mentén vizsgálható, illetve ítéltető meg ez a jelenség? Milyen nemzetközi összehasonlítások szolgálgják a jobb megismerést?

KIINDULÁSI FELTÉTELEK, CÉLOK

A magyar felsőoktatás egyes vélemények szerint, most jutott el ahhoz a fejlődési fázishoz, ahol az intézményi kapacitásfeleslegek megjelenése miatt gyorsan **felerősödött a nemzetköziesedés iránti igény**, miközben ennek módszerei, eljárásai, gyakorlatai kevésbé ismertek. A kutatás e folyamat egyes aspektusairól kíván részletesebb képet alkotni, feltárva az intézményi stratégiák típusait, a főbb irányultságokat, a vezetői feladatokat, az oktatói és hallgatói mobilitás jó gyakorlatait, a nehézségeket és az akadályokat, hogy az így nyert eredmények széles körű nyilvánossá tételével segítse az intézményeket a nemzetköziesítés általuk választott irányainak jobb, sikeresebb megvalósításában.

Másik oldalról azt látjuk, hogy **a felsőoktatás a világ fejlettebb régióiban egyre inkább nemzetközi**, miként volt a tudomány terjesztése a középkorban, és mielőtt a nemzeti felsőoktatási rendszerek a 19. században megindultak – sok más területhez hasonlóan – a nemzetivé válás útján. Ez jelentette az anyanyelv intenzív használatát és egy szükségszerű befelé fordulást. A 20. században azonban megindultak ellentétes folyamatok, és a középkor egységesítő, a latin nyelv univerzális használata miatt lehetővé váló folyamata, az angolszász területeken ismét virágozni látszik. Európában olyan nagyhatalmak, mint Franciaország vagy Németország is megindult a nemzetköziesedés ezen útján.

Az Európai Felsőoktatási Térség eszméjének a terjedése az olyan kis országok számára, mint Magyarország, csak akkor jelenthet **versenyképességi tényezőt**, ha képes a folyamatok élére állni. A felsőoktatás, mint a 21. század információs társadalmának egyik meghatározó és kétségtől dinamikusan növekvő ágazata, csak azokban az országokban őrzi meg ezt a szerepét, ahol működése a nemzetközi trendek mentén fejlődik.

A NEMZETKÖZIESEDÉS NÉHÁNY JELLEMZŐJE

A felsőoktatási intézmények nemzetközi stratégiájának, nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó szervezetei működésének, a nemzetközi hallgatói és diák mobilitásnak, a nemzetközi kapcsolatok finanszírozási vetületének, a tudományos kutatás nemzetközi aspektusainak feltárása, koncepcionális megközelítések ütköztetése a hazai gyakorlattal, és további területek tartoznak a jelenlegi kutatásunk érdeklődési körébe. **A felsőoktatással foglalkozó szakirodalom jelentősen megnőtt** az elmúlt évtizedekben. Specializált folyóiratok, szakkikkek, szakkönyvek, tanulmányok foglalkoznak azzal, hogy pl. az új évezredben a felsőoktatás globális piacán mi biztosíthat fenntartható versenyelőnyt? Milyen stratégiák szolgálják ezt a célt? (MAZZAROL–NORMANN, 2001).

A felsőoktatásban megközelítőleg 130 millió hallgató van, akik közül kb. 2,5 millió külföldi státusú. Egyes becslések szerint (Opendoors) 2020-ban a felsőoktatásban tanuló hallgatók száma elérheti a 250 milliót, akik közül feltehetőleg már 8 millió lesz külföldi státusú. Ebből látható, hogy **a külföldi hallgatók száma dinamikusabban fog növekedni**, mint a hazai hallgatóké. Ráadásul nem lesz egyenletes a külföldi hallgatók eloszlása. A gazdasági fejlettség korai szakaszában levő és nagy népességű országok, mint Kína, India, Brazília vagy Indonézia, azt a lemaradást fogják behozni, amit a kelet- és közép-európai országok az elmúlt 20 évben tettek meg. Az aktuális 18–22 éves generáció felsőfokú beiskolázásában a teljes tömegesedést jelentő, 50%-ot elérő országok, mint Magyarország számára is, a nemzetköziesedés jelentheti az elkövetkező évtizedben a megmaradást. A másik **lehetőség a perifériára sodródás**. A magyar állampolgárságú hallgató számára ugyanis nyitva áll a világ összes egyeteme, és egyre több hallgató engedheti meg magának, hogy külföldön szerezzen diplomát.

Az **egyetemek nemzetközi rangsoraiban** csak azok az intézmények tudnak megjelenni, akiknek az oktatói egyben jelentős tudományos eredményeket is felmutatnak. (SADLAK–CAI, 2007). A sanghaji **Jiao Tong Egyetem** oktatói által készített rangsorokat nagy vita övezte, de akik bekerültek (mint pl. a Szegedi Tudományegyetem Magyarországról), azok elkötelezett híveivé váltak az ilyen rangsoroknak. Egyre inkább előtérbe kerül azonban az a vélekedés, hogy nem magát a komplex egyetemet, hanem annak egyes egységeit, karait, programjait, stb. érdemes rangsorolni.

Ilyen szempontból példaértékű a **Financial Times** évente publikált rangsora **Európa legjobb 50 üzleti mesterképzéséről**. A mintegy 20 indikátort figyelembevevő rangsor tartalmaz három mutatót a nemzetköziesedésre is. Ezek:

- a külföldi diákok aránya;
- a külföldi tanárok aránya;
- az igazgatóságok külföldi tagjainak aránya.

Csak azok kerülhetnek be a legjobb 10 közé, ahol a külföldi tanárok és a diákok aránya meghaladja az 50 százalékot, azaz teljes mértékben globalizáltak. Az MBA programok rangsoraiban további két olyan indikátor is szerepel, hogy az oktatók hány százaléka publikált a **vezető 40 üzleti lapban**, vagy, hogy a végzett **PhD-hallgatók** hány százaléka helyezkedett el a 100 legjobb üzleti iskolában. Egyszerűen mérhető paraméterek, amelyek azonban nagyon komplex megítélésre adnak lehetőséget.

Magyarországon is készülnek évek óta rangsorok, amelyek között 2008-ban jelent meg az első olyan, ahol már a nemzetköziség is számít. A **Népszabadság TOP 40 kiadványa** 20 minőségi mutató alapján képez rangsorokat. Ezek között a következő **öt paraméter a nemzetköziséget írja le**:

- a felsőfokú nyelvvizsgálóval felvett hallgatók aránya,
- az idegen nyelven oktatott szakok száma,

- az idegen nyelven is oktató tanárok aránya,
- a külföldi egyetemekre meghívott vendégoktatók,
- a külföldről érkező vendégoktatók.

A kezdeményezés dicséretes, ugyanakkor a nyelvvizsgálóval való rendelkezést leszámítva, a többi mutató önbevalláson alapszik, ahol nagyfokú szubjektivitás nyilvánult meg, emiatt a rangsor csak jelzésértékű lehet. Arra viszont jó, hogy felhívja a figyelmet a jelenségre. Az adatokat egységes módszertan alapján egy külső szervezetnek **kell auditálnia**, hogy az eredmény megbízhatóbb legyen.

A nemzetköziség jelentőségét mutatja, hogy a felsőoktatás-kutatással foglalkozó hazai műhelyek között 2008-ban megjelent egy új intézmény, a **BCE Nemzetközi Felsőoktatás Kutató Központja (NFKK)**, a Budapesti Corvinus Egyetem Közgazdaságtudományi Karán, interdiszciplináris jellegét hangsúlyozva. Az, hogy a nevében is szerepel a „nemzetközi” jelző, azt sugallja, hogy a kutatóközpont minden kutatásának egyik dimenziója a nemzetközi aspektusok feltárása lesz. A Kutató Központ minden év január utolsó hetében tart egy konferenciát, ahol számot vet az előző naptári évben a magyar felsőoktatást meghatározó fő jelenségekkel. A 2009. január 28-án tartott konferencián sok szakértő fejtette ki a véleményét, amely megjelent a BERÁCS–HRUBOS–TEMESI (2009) szerkesztette NFKK Füzetek 1. kötetében.

Jelen **tanulmányunk elméleti hátterét** röviden az ebben a kötetben szereplő BERÁCS (2009): *A felsőoktatás nemzetközivé válása*, valamint a Competitióban megjelent BERÁCS (2008): *Tudásexport a felsőoktatásban: egy hierarchikus megközelítés* című tanulmányok foglalják össze. Ennek lényege, hogy a felsőoktatási intézmények (FOI) nemzetközi tevékenysége négy funkcionális szinten:

- diákmobilitás,
- tudományos kutatás,
- tanári mobilitás,
- egyéb szolgáltatás,

valamint tíz hierarchikus szinten:

- az egyén szintjétől a világ összes egyeteméig vizsgálható. Hosszú út vezet még azonban ennek a 4×10-es mátrixnak az adatokkal való feltöltéséig, és ezek alapján stratégiai következtetések levonásáig. Jelen kutatásunk ezt a célt is szolgálja, amellett, hogy a **bolognai folyamat** pozitív kezdeményezéseinek az egyetemi lehetőségeire hívja fel a figyelmet.

A PROJEKT TARTALMA, A TANULMÁNY SZERKEZETE

A projekt elsősorban a rendelkezésre álló szekunder adatok alapján kísérli meg feltárni a jelenlegi helyzetet, de korlátozott hatókörben. A kutatást lezáró tanulmány alapvető célja, hogy a problémakör többoldalú exponálásával segítse az intézményeket saját stratégiájuk továbbfejlesztésében, illetve, hogy további célirányos kutatások kiindulópontja legyen. A kutatási projekt négy fő részből áll:

1. A **nemzetközi diákmobilitás elemzése** küldő ország és intézményi bontásban, kiemelten a 2007/2008 tanév adatai alapján. Nagy kérdés, hogy az intézmények befogadó pozícióban milyen irányban fejlődnek. Az Erasmus és más csereprogramok szerepét viszonylag nagy figyelem és megértés jellemzi Magyarországon is, éppen abból adódóan, hogy az Európai Unió már a múltban is, de a jövőben sem lankadóan kívánja ezt e területet fejleszteni. Hogy nem eredménytelenül, azt az is mutatja, hogy más nemzetközi szervezetek (mint a NAFSA vagy az APAIE) is ta-

- nulmányozzák ezeket a tapasztalatokat. Ugyanakkor Magyarországon nagyfokú érdektelenség övezi a teljes tanulmányaikat itt végző, azaz magyar egyetemi, főiskolai fokozatot megszerezni vágyó külföldi hallgatókat. Az egyetemek, főiskolák általános alulfinanszírozottsága következtében **sem az egyetemi vezetés, sem az oktatási kormányzat nem ismerte fel ennek stratégiai jelentőségét.** Valahogy úgy kezelik, mint az 1970-es években a termelészövetkezetek melléküzemágait kezelték, egy kis profitot hozó, egyeseknek érvényesülést is jelentő, szabadabban felhasználható pénzjövedelmet generáló tevékenységként. Ez alól csak az orvosi képzés kivétel, de az sem tekinthető stratégiai áttörésnek. Miközben, az angolszász országok mintájára, egyre több ország ismeri fel (Németország, Franciaország, Japán, Kína, Szingapúr, stb.), hogy a szolgáltatás-export egyik legdinamikusabban növekvő ágazata a felsőoktatási export, amely egyben nagyon sok, a közgazdászok által pozitív externáliának nevezett hatással is jár. Megteremti a lehetőségét annak, hogy az országon belül maradjanak a tudományos kutatást művelő elmék, sőt, inkább külföldről vonzzanak ilyeneket ide.
2. Az állami egyetemek kötelezően készített és kétévente aktualizálandó **intézményfejlesztési terveinek elemzése** abból a szempontból, hogy miként jelenik meg benne a nemzetköziesedés. Milyen mutatószámokat, kritériumokat használnak a folyamat jellemzésére, és milyen célokat tűznek ki? Az Oktatási és Kulturális Minisztérium a felsőoktatási törvény alapján előírta a hozzá tartozó intézményeknek, hogy készítsenek 5–10 évre szóló, középtávú intézményfejlesztési tervet. Nagyon sok intézményben ez a tervekészítés a régi szocialista vállalatok mintájára, a **hatóságnak, illetve az íróasztalnak készült.** Jóllehet véleményünk szerint messze nem aknázták ki az intézmények a tervekészítésben levő lehetőségeket, és ezt a felsőoktatás reformjának elmaradása miatt semmilyen szakértő sem várta, arra azonban alkalmasak, hogy jelzést küldjenek arról, hogy miként gondolkodik legalább a tervekészítéssel megbízott vezetők szűk köre. Másrészt meggyőződésünk, hogy az ilyen, elvileg nyilvános dokumentumok vitája, ismertetése önmagában is jó szolgálatot tesz az ügynek. Felkészítheti a szűkebb és a tágabb közvéleményt a valamikor biztosan bekövetkezendő reform vitájára.
 3. Egy szűkebb intézményi kör **honlapjának elemzése** abból a szempontból, hogy miként jelenik meg a nemzetközi közvéleményhez szóló kommunikáció. Miként szólítják meg a hallgatókat, illetve más érintetteket, hogyan és mit kommunikálnak magukról az intézmények? Természetesen továbbra is szükség van jól megtervezett, tartalmilag és formailag is átgondolt, ízlésesen kialakított nyomdai termékekre, szórólapokra, kiadványokra, katalógusokra, éves beszámolókra, újságokra, stb. Ugyanakkor a mai kor megköveteli, hogy az Interneten is minden hozzáférhető legyen. Annál is inkább mert a külföldi diák, tanár, egy konferencia szervezője elsősorban ez alapján tud képet kapni az intézményről. A gyakorlati élet szempontjából tartjuk fontosnak, hogy az **angol nyelvű honlapot** egy külföldi szempontjából vegyük górcső alá. Elsősorban tehát arra vagyunk kíváncsiak, hogy mit közlünk magunkról, a diákokról, tanárokról, programokról, létesítményeinkről, sportolási, kulturális és egyéb lehetőségekről.
 4. A nemzetköziesedés fenti koncepcionális útjának felvázolása, valamint a jelzett három területre kiterjedő kutatás eredményeinek tanulmányba foglalása előtt, 2009. május 5-én **műhelykonferenciára** került sor a felsőoktatási intézmények nemzetközi ügyekkel foglalkozó vezetői, igazgatói, osztályvezetői, a területtel professzionálisan foglalkozó munkatársai részvételével. A konferencián jelen tanulmány szerzői mellett előadást tartott TEMESI József egyetemi tanár, Bologna tanácsadó mellett három nemzetközi ügyekkel foglalkozó szakember is: GOLUBEVA

Irina, a Pannon Egyetem tudományos és nemzetközi igazgatója, KERÉKES István egyetemi docens, a Miskolci Egyetem intézményi Erasmus koordinátora és SÜMEGHY Gyula, a Semmelweis Egyetem Nemzetközi Kapcsolatok Igazgatóságának igazgatója. Az elhangzott előadások, illetve az azt követő vita is megerősítette azt a felismerésünket, hogy az egyetemi, főiskolai **nemzetközi ügyekkel foglalkozó középvezetők szakmai kompetenciájának megerősítésére** van szükség.

A KUTATÁS HATÓKÖRÉT JELENTŐ EGYETEMEK

A magyar felsőoktatásban 72 állami, egyházi és alapítványi intézmény és azon belül 170 kar működik. Egyesek szerint ez túl sok, mások a piacra bíznák a szelekciót. Véleményünk szerint nem a szám az érdekes, hanem a tevékenység, amit végeznek. A baj azzal van, ha úgy tekintenek ezekre az intézményekre, mint homogén képződményekre. Pedig nem azok, különösen nem a kutatás és a nemzetköziség szempontjából. Ezért is helytelenek a mindent összemosó rangsorok. Miután erőforrásaink szűkösek, ezért 10 egyetemet választottunk ki a korábban említett három terület vizsgálataira. **A célba vett 10 egyetem mind állami egyetem**, de három szegmentumot képvisel:

Nagy budapesti, szakosodott egyetemek:

- BCE – Budapesti Corvinus Egyetem
- BME – Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
- ELTE – Eötvös Loránd Tudományegyetem
- SE – Semmelweis Egyetem

Budapestnek nincs olyan, minden tudományterületet lefedő nagy egyeteme, mint sok más városnak, Bécsnek, Zágrábnak, Kölnnek, stb. Ugyanakkor mind a négy egyetem elindult a diverzifikáció irányába, azaz új karokat, szakokat hozott létre, vagy olvasztott be magába.

Nagy vidéki, univerzális egyetemek:

- DE – Debreceni Egyetem
- PTE – Pécsi Tudományegyetem
- SZTE – Szegedi Tudományegyetem

Ezek az egyetemek az ország regionálisan is meghatározó szerepet játszó intézményei, 30 000 körüli hallgatói létszámmal, amit Budapesten egyedül az ELTE tud felülmúlni. Teljesen világos, hogy mint ilyenek, csak egymással összehasonlíthatóak. Ha viszont egyes karait, szakjait nézzük, akkor természetesen sokkal több összehasonlításra nyílik lehetőség.

Közepes méretű, vidéki szakegyetemekből többkarú egyetemmé fejlődő intézmények:

- ME – Miskolci Egyetem
- PE – Pannon Egyetem
- SZIE – Szent István Egyetem

A szocialista rendszerben még Miskolc volt a kohászati, Veszprém a vegyipari és Gödöllő az agrárképzés fellegvára. A rendszerváltás után azonban ezek a tudományterületek háttérbe szorultak, illetve megnyílt az út más tudományágak befogadására. Ezek a városok, Gödöllőt leszámítva, viszonylag távol (több mint 100 km-re) vannak Budapesttől, illetve a nagy vidéki, univerzális egyetemektől. Ilyen módon lehetőségük van regionális innovációs szerep betöltésére is.

Egy 10 milliós országnak valószínűleg elég lenne 10 nagy állami egyetem központi finanszírozása azzal a céllal, hogy a tudományban nemzetközileg is releváns eredmények születhessenek.

Azzal valószínűleg senki sem vitatkozik, hogy ebbe a körbe kell tartoznia a négy nagy budapesti és a három vidéki, univerzális egyetemnek. A további egyetemek körében viszont még nyitott a verseny. Ugyanakkor az **oktatásban, egyes tudományágakban, illetve a nemzetközi diákáramlásban** szerepe lehet bármilyen egyetemnek, főiskolának, ha regionális és magán forrásokból megoldható a finanszírozása. Meggyőződésünk, hogy a felsőoktatás jelenlegi túlzott központi finanszírozása, valamint a hallgatók költségvállalásának alacsony szintje nem segíti elő azt, hogy a nemzetközi jelleg, az idegen nyelvű képzés markánsan javuljon. Sokkal **nagyobb teret kellene adni a helyi önkormányzatoknak**, akik inkább fel tudják mérni a helyi igényeket. Ez a téma azonban már nem tartozik a jelen tanulmány tárgykörébe, de olyan kérdéseket érint, amelyek elkerülhetetlenek lesznek egy további kutatásnál.

BERÁCS József, egyetemi tanár, témavezető
a BCE-NFKK társigazgatója

1. EGYETEMEK NEMZETKÖZIESEDÉSE ÉS A DIÁKMOBILITÁS

Az egyetemek nemzetközivé válásának a legnyilvánvalóbb jele az, hogy megjelennek a külföldi hallgatók. Korábban láttuk, hogy **világméreteken** nagyon alacsony, alig több mint **2 százalék a külföldi hallgatók aránya**. Ez azonban nagyon nagy szórással párosul. Ausztráliában 20% körül van, az USA-ban, amely a legnagyobb külföldi hallgatói állománnyal, közel 600 000 fővel rendelkezik, viszont a 14 millió körüli összes hallgatói létszámhoz képest 4,3%-ot tesz ki. Az EU-ban meghaladja az 5 százalékot, de a stratégiai cél 10 százalék elérése, amelyet egyes országok (pl. Ausztria) már most is meghaladnak.

Magyarországon, a többi közép-kelet-európai országot meghaladóan, viszonylag magas, az uniós átlagtól azért elmaradó, **3,9%-os a külföldi hallgatók aránya**. Ugyanakkor növekvő ez az arány, amiben persze az is szerepet játszott, hogy az előző időszakhoz képest 6%-kal csökkent az egyetemi hallgatók száma. Mindez nem mondható el a nappali képzésre, ahol a teljes létszám, csökkenő ütemben ugyan, de tovább nőtt. Emiatt is öröndetes, hogy a 2007/2008-as tanévben **a nappali képzésben elértük a bővös 5 százalékot**. A közel 400 000 hallgatói létszám stabilizálódni látszik a magyar felsőoktatásban. A várható demográfiai csökkenést ellensúlyozhatja a felnőttképzésben megjelenő több hallgató, illetve a külföldi hallgató. Az uniós várható 10%-os átlaghoz igazodás azt jelentené, hogy a jelenlegi **15 459 főt** meg kellene duplázni.

1.1. táblázat Külföldi hallgatók a magyar felsőoktatásban

Megnevezés	2001/2002	2005/2006	2007/2008
Összes hallgató	349 301	424 161	397 704
Ebből külföldi hallgató	11 783	14 491	15 459
Külföldi hallgató %	3,4	3,3	3,9
Nappali hallgató	192 974	231 482	242 893
Ebből külföldi hallgató	8 556	10 974	12 212
Külföldi hallgató %	4,4	4,7	5,0

Persze nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy közben egyre több **magyar hallgató** megy külföldre. (Mint korábban jeleztük, most nem foglalkozunk a cserehallgatókkal, akikről viszont nagyon részletes adatokkal rendelkezünk, számuk kb. 4000 főre tehető.) Pontos statisztikával jelenleg nem rendelkezünk a külföldön diplomát szerző programokban részt vevőkről. Az OECD tagországaiban 1995-ben még 4000 magyar állampolgárságú hallgató tanult. Valószínűleg az OECD fogadja ma is a legtöbb magyar hallgatót. Számuk több mint **8000 főre** tehető. **A nettó egyenleg** azonban még így is pozitív számunkra, azaz több hallgatót fogadunk, mint ahány magyar hallgató megy külföldre.

Az elmúlt 8 évben nőtt a **nappali külföldi hallgatók** aránya az összes külföldi hallgató között, 73%-ról 79%-ra (1.2. táblázat). Ha a többi képzési tagozatot nézzük, akkor az esti képzés egy nagyon alacsony szinten stagnált, míg a levelező képzés 30%-kal nőtt. Talán a legmeglepőbb az, hogy **viszszaszorult a távoktatás**. 2000 után sokan gondolták azt, hogy az új évszázad egyik forradalmian új iránya éppen abból fakad majd, hogy a földrajzi távolságokat legyőzve, az Internet bevonul az oktatásba is. Ez azonban sem nemzeti, sem nemzetközi szinten nem következett be. A hagyományos oktatási formák továbbélése azonban nem gátolhatja meg az új internetes technológiák betörését a normális nappali képzésbe.

1.2. táblázat Külföldi hallgatók a magyar felsőoktatásban képzési tagozatonként

Képzési tagozat	2001/2002	2005/2006	2007/2008
Nappali	8556	10974	12212
Esti	168	231	166
Levelező	1998	2654	2602
Távoktatás	1061	632	479
Összesen	11783	14491	15459

KÜLFÖLDI HALLGATÓK NEMZETI ÖSSZETÉTELE MAGYARORSZÁGON

Az 1990. évi politikai rendszerváltásig a Magyarországon tanuló külföldi hallgatók jelentős része a szomszédos szocialista országokból, illetve fejlődő ázsiai és afrikai országokból származott. Az előző esetben általában **kétoldalú csere** keretében jöttek ide a hallgatók, míg a második csoportból jövő hallgatókat a **magyar kormány ösztöndíjai** támogatták. A rendszerváltás után mindkét forrás megszűnt, vagy minimális szintre csökkent. A magyar nyelv helyét elsősorban az angol, illetve a német nyelv vette át, amelyeknél tandíj mellett lehet diplomát szerezni. Ennek következtében átalakult a hallgatók összetétele is. A 2007/2008-as tanévben 118 ország diákjai tanultak Magyarországon. 24 olyan ország van, ahonnan több mint 100 diák folytat itt tanulmányokat (1.3. táblázat).

A legtöbb hallgató, 54%, a **szomszédos országokból** származik, és gyakorlatilag a határon túl élő magyarság ifjúságát jelenti, Ausztriát leszámítva. Ők természetesen magyar nyelven tanulnak, és létszámuk tükrözi az adott országban lévő magyar ajkú kisebbség nagyságát. Ebből adódóan azt is mondhatjuk, hogy a külföldi hallgatók fele „kvázi” külföldi. Nagyobb létszámuk annak is a következménye, hogy az országukban korlátozott vagy egyáltalán lehetetlen az anyanyelvükön tanulni. Nagy kérdés, hogy e hallgatók tanulmányaik befejezése után hazatérnek-e a szülőföldjükre? Sajnos ennek esélye egyre kisebb, jóllehet éppen az lenne a cél, hogy anyanyelven képzett szakemberek is dolgozzanak pl. Romániában. Hosszú viták után, de megszületni látszanak a szomszédos országokban is a **magyar vagy magyar nyelven is oktató egyetemek**, így például a Babes-Bolyai Egyetem. A multikulturális egyetemen a román mellett megerősödni látszik a magyar vonal is a német és az angol mellett (MARGA, 2005). Ez lehetséges kitörési pontot kínál az elszigeteltségből, aminek a hatására csökkenhet a jövőben a Romániából származó hallgatók száma.

1.3. táblázat A 100 főnél több hallgatót küldő országok hallgatói a 2007/2008 tanévben

Szomszédos ország	Fő	Európa	Fő	Más földrész	Fő
1. Románia	3 133	1. Németország	1 640	1. Izrael	791
2. Szlovákia	2 178	2. Norvégia	700	2. Irán	579
3. Ukrajna	1 372	3. Svédország	331	3. USA	232
4. Szerbia	1 310	4. Ciprus	307	4. Vietnám	208
5. Horvátország	146	5. Oroszország	204	5. Nigéria	201
6. Ausztria	122	6. Görögország	166	6. Kína	197
		7. Írország	127	7. Törökország	133
		8. Nagy-Britannia	104	8. Kanada	126
Összesen	8236	Összesen	3579	Összesen	2467
Országcsoport %	54,0	Országcsoport %	23,8	Országcsoport %	16,8

A hallgatók közel egyharmadát Európa más országaiból érkező hallgatók teszik ki. A legjelentősebb kontingens **Németországból** érkezik. Többségük orvosi egyetemen tanul tovább, mert a hazájukban limitált az orvosi egyetemekre való bejutás. Számukra német nyelvű programok is vannak. **Norvégia és Svédország** a fejlettebb régiót képviseli. Ugyanakkor lehetővé teszi állampolgárai számára, hogy állami támogatással külföldön tanuljanak. Mára már itt is beépült egyes szakokon a köztudatba a magyar felsőoktatás. **Ciprus** méretéből adódóan nem tud minden szakot indítani, ezért pl. a műszaki képzésben hagyományosan sok ciprusi diák tanul Magyarországon. Üdítő színt, hogy az egyik korábbi köztársasági elnök a hajdani Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen szerezte a diplomáját. Az **Oroszországgal** megváltozott politikai kapcsolat ellenére több mint 200 orosz állampolgár tanul nálunk, különböző programokon. Európa legnagyobb népességű országából lehetőség lenne lényegesen nagyobb hallgatói kontingenst toborozni. **Görögország** adta még egy évtizeddel ezelőtt Európában a legtöbb külföldi státuszú hallgatót. Ennek az volt az oka, hogy Görögország nem helyezte elég nagy súlyt az egyetemi rendszerére, másrészt a tehetősebb görög szülők szívesen taníttatták gyermekeiket külföldi, jó nevű egyetemeken. Mára ez a helyzet megváltozott, sok görög tudós tért haza, és javult a görög felsőoktatás színvonala. **Nagy-Britannia és Írország** diákjai speciális képzéseken vesznek részt. Mint angol anyanyelvű diákok egyfajta minőségbiztosítási követelményt is megjelenítenek az angolt nem anyanyelven tanító egyetemeken.

A más földrészekről jövő hallgatók legtöbbször **Izraelből és Iránból** érkeznek. Az innen érkező diákok motivációja nagyban megegyezik a Németországból és Norvégiából érkező diákokéval. A Magyarországon fizetendő tandíj versenyképes más országokhoz képest, másrészt a képzés szakmai tartalma is megfelelő. Döntően orvosi képzésben vesznek részt a hallgatók, ahol rangja van a magyar diplomának. Az **USA és Kanada** mérsékelten szerepel, de ez a legnehezebb piac. Hosszabb távon elsősorban nem a diplomát adó képzésekben lehet rájuk számítani, hanem a részképzésekben, ahol kreditért tanulnak a diákok. Történelmi áttörést jelenthet az USA-ban ezen a téren a Simon szenátor nevével jelzett törvénytervezet elfogadása, amelyről még később ejtünk szót. A követ-

kezőkben szereplő Vietnam, Kína, Nigéria, Törökország, mind sajátos történelmi előzménnyel és egyedi jövővel rendelkezik, amelyeket külön-külön kellene elemezni.

Vietnam az a szocialista ország, ahol a korábbi kommunista korszakban, az amerikaiakkal folytatott háborúhoz nyújtott kormánytámogatás részeként is, a magyar kormány sok vietnaminak tette lehetővé az egyetemi tanulmányokat. 1992-ig több mint 3000 vietnami szerzett Magyarországon, magyar nyelvű képzésben diplomát. Közülük 2005-ben még 15 olyan magas beosztású, (miniszterhelyettes vagy magasabb pozícióban levő) szakember tevékenykedett, aki személyében is megtestesítette a magyar felsőoktatás színvonalát. A szocialista piacgazdaságra való áttérés, a kifelé történő nyitás stratégiája következtében egyedi útjai nyílhatnak meg a Vietnammal való együttműködésnek és ennek részeként a vietnámi diákok képzésének. **Kínával** sohasem volt olyan a kapcsolat, hogy sok kínai diák tanulhatott volna Magyarországon. Ugyanakkor fontos tény, hogy a világon a legtöbb külföldi státusú diák Kínából származik. A Kínához való viszony meghatározza egy felsőoktatás nemzetközi jellegének a karakterét. **Nigéria** példa arra, hogy egy afrikai országból is lehet érzékelhető nagyságrendű hallgatót toborozni, ha tudatosan alkalmazzuk a marketingeszközöket, kiemelten az ügynöki rendszert. **Törökország** az Európai Unióhoz való csatlakozás, a még fejletlen és hiányos felsőoktatási rendszer miatt jelenthet ígéretes piacot a jövőre nézve.

1.4. táblázat Magyarországon tanuló külföldi hallgatók számának alakulása az elmúlt három tanévben, állampolgárság szerinti top10 ország

	2005/2006	2006/2007	2007/2008
Románia	3334	3294	3133
Szlovákia	2324	2296	2178
Németország	1408	1520	1640
Ukrajna	1333	1475	1372
Szerbia és Montenegró	1163	1223	1321
Izrael	761	754	791
Norvégia	750	715	700
Irán	404	496	579
Ciprus	280	293	307
Svédország	222	270	331
Olaszország	238	36	41
Egyéb	2274	2738	3066
Összesen	14491	15110	15459

Az elmúlt két esztendőben ezer fővel nőtt a külföldi hallgatók száma. Ez a növekedés azonban elsősorban nem a vezető országok körében következett be, azaz **a koncentráció nem fokozódott**, hanem az első tíz ország utáni körben, azaz a további 108 ország esetében. (1.4. táblázat) Az első

tíz után következő országoknál 800 fővel, 35%-kal nőtt a hallgatói létszám. Románia és Szlovákia esetében a korábban jelzett okokra visszavehetően is csökkent a hallgatószám, de még mindig vezetik a rangsort. Németország ígéretesen nő, Norvégia és Izrael magas szinten tartja a helyét, míg Irán és Svédország dinamikusan növekszik. Jóllehet egyedül Olaszország esett ki a top 10-ből a két év alatt, fokozatos átrendeződés figyelhető meg az arányokban. Ezek mögött további piaci jelenségek húzódnak meg, amelyekkel az adott országokban tevékenykedő egyetemeknek foglalkozniuk kell.

KÜLFÖLDI HALLGATÓK AZ EGYES KÉPZÉSI SZINTEKEN ÉS KÉPZÉSI FORMÁKBAN

A bolognai rendszer bevezetése megnövelte a felsőoktatási rendszer bonyolultságát. Jelenleg még együtt futnak a régi rendszerben és az új rendszerben meghirdetett programok. Ebből adódóan a statisztikai számbavétel és az elemzés is meglehetősen nehézkes. Az 1.5. táblázat tartalmazza azt a **nyolc szintet**, ahol a hallgatók elhelyezkednek. Miután a bolognai folyamat egyszerűsítő törekvése ellenére fennmaradtak osztatlan képzések, ezért a jövőben is számíthatunk erre a differenciált képre. A legtöbb hallgató, 4493 fő, az új rendszerben megjelenő **alapképzésben** tanul. Ezt követi az egyetemi képzés, az osztatlan képzés és a főiskolai képzés. Izgalmas kérdés, hogy az így létrejött arányok mit is tükröznek.

Az USA-ban megfigyelhető, hogy az **oktatási hierarchiában** felfelé haladva egyre nő a külföldi hallgatók aránya. Míg a közösségi főiskolákban elvétve vannak külföldi hallgatók, addig a legmagasabb doktori szinten helyenként elérik az 50 százalékot is. Az alapképzésben 4-5 százalék, míg a mesterképzésben a 10 százalék körüli adatok a jellemzőek. Ez egyben azt is jelenti, hogy **arányai-ban** a felsőbb szinten van több külföldi hallgató, de az **abszolút számokat** tekintve az alapképzés (bachelor) vezet. Az 553 doktori képzésben részt vevő hallgató, a 15 459 főhöz képest, nem rossz. Ugyanakkor látni kell, hogy ez nagyobb részt a határon túli magyarok számára nyújt továbbképzési lehetőséget.

Az egyes országokat, illetve országcsoportokat tekintve, a korábban kiemelt 22 ország esetében **eltérő pozícionálást** látunk. A szomszédos országokból jövő hallgatók döntően leképezik a magyar állampolgárságú hallgatók eloszlását. A bolognai folyamat még nem ért el a mesterképzés teljessé válásához, amire csak a 2010/2011-es tanévtől számíthatunk. Így ez az oszlop majdnem üres maradt. **Németországból**, mindenkit markánsan megelőzve, a legtöbb hallgató az **osztatlan orvosi képzésben** vesz részt. Ezt kisebb arányban követi Irán, míg a többi „közepes méretű” országnál az egyetemi szintű képzésben vesz részt a legtöbb hallgató. Ami a teljes palettát illeti, Ciprus és Kína is hasonlóan néz ki, azaz az új típusú alapképzés dominál az érdeklődésükben, de megjelennek a doktori programokban is. A felsőfokú szakképzés kis létszámban és csak a szomszédos országok által van reprezentálva. A képet teljessé teszi, ha a nemi arányokra is vetünk egy pillantást. Összességében kiegyensúlyozott a **nők 50% körüli aránya**, de helyenként nagyobb eltérések is vannak. Az nem meglepő, hogy az iszlám államokból, mint Irán és Törökország, kevesebb női diák van. Az viszont elgondolkodtató, hogy Ciprusról és Görögországból is lényegesen több férfi tanul nálunk.

1.5. táblázat A Magyarországon tanuló külföldi hallgatók száma képzési szintek szerint, a 100 főnél több hallgatót küldő országok esetén, 2007/2008 tanév

Országnev	ÖSSZES TAGOZATON									
	Felső-fokú szak	Főiskolai szintű	Egyetemi szintű	Alap	Mester	Osztatlan	Szakirányú továbbképzés	PhD DLA	Összes	Összesből nő
	képzésben részt vevő hallgatók száma									
Amerikai Egyesült Államok	0	6	75	56	0	55	36	4	232	95
Ausztria	1	9	54	20	0	32	6	0	122	72
Ciprus	0	18	73	159	0	53	1	3	307	94
Görögország	0	4	78	20	0	62	1	1	166	59
Horvátország	1	17	69	36	2	2	10	9	146	64
Irán	0	1	175	136	0	256	1	10	579	212
Írország	0	2	49	2	1	73	0	0	127	72
Izrael	0	9	476	11	0	273	1	21	791	301
Kanada	0	5	48	4	0	57	7	5	126	62
Kína	0	25	24	120	3	16	3	6	197	111
Nagy-Britannia	0	0	28	6	1	64	1	4	104	39
Németország	1	33	268	76	0	1214	31	17	1640	786
Nigéria	0	9	53	53	0	80	4	2	201	69
Norvégia	0	8	392	5	1	292	2	0	700	403
Oroszország	1	45	52	62	6	6	13	19	204	122
Románia	35	898	457	1316	9	103	105	210	3133	1784
Svédország	0	11	120	18	0	181	0	1	331	189
Szerbia	14	306	339	525	5	50	25	46	1310	677
Szlovákia	67	398	592	893	2	121	53	52	2178	1143
Törökország	0	17	16	38	0	42	8	12	133	39
Ukrajna	4	335	345	549	6	52	32	49	1372	717
Vietnam	1	10	61	89	0	40	1	6	208	79
Összesen	130	2245	4110	4493	60	3421	447	553	15459	7673

Országoktól elvonatkoztatva, a **képzési szinteket és képzési tagozatokat együttesen** bemutató 1.6. táblázat mutatja, hogy a nappali képzésben még nem történt meg a korábbi egyetemi képzésről a mesterképzésre való átrendeződés. Ezzel szemben a **nappali és a levelező képzésben már az alapképzés dominál** a főiskolai képzéssel szemben, ami nem mondható el az esti képzésre és a távoktatásra. Az itt megfigyelhető csökkenés, egyben a konzervatív szerkezet következménye is, ami ezen képzési szintek teljes visszavonulásához is vezethet a külföldi hallgatók esetében. Mindez azt is jelzi, hogy a felsőoktatás mint szolgáltatás továbbra is igényli a tanár-diák közötti személyes kapcsolatot, illetve a külföldi tanulás egyik nagy előnye, a más kultúrák megismerése, csak az adott országban való jelenlét révén valósulhat meg.

1.6. táblázat Külföldi hallgatók a magyar felsőoktatásban, képzési szintek és képzési tagozatok szerint, 2007/2008 tanév

Tagozat	Felső-fokú szak-képzés	Főiskolai szintű kép.	Egyetemi szintű kép.	Alap-kép.	Mester-képzés	Osztatlan képzés	Szakirányú tovább-képzés	PhD DLA	Összes
Nappali	103	946	3596	3169	50	3314	248	426	12212
Esti	3	62	14	38	4	2	41	2	166
Levelező	24	879	139	1171	6	105	154	124	2602
Távoktatás	0	353	1	120	0	0	4	1	479
Összesen	130	2240	4110	4498	60	3421	447	553	15459

A KIVÁLASZTOTT 10 EGYETEM KÜLFÖLDI HALLGATÓI

A kutatásunkban kiválasztott 10 egyetemen 10 635 külföldi hallgató tanul. Ez a Magyarországon tanuló összes külföldi hallgatónak 69 százaléka. Ez az arány is jelzi, hogy a kiválasztott nagy egyetemek egyben a nemzetközi hallgatói kört tekintve is nagyok. Az ország **első számú egyeteme a Semmelweis Egyetem**, akit a három nagy vidéki, univerzális egyetem követ. Ezután jönnek 1000 körüli hallgatói létszámmal a budapesti nagy egyetemek. Ez a két klaszter a nemzetköziség szempontjából is hozza azt, amit a kialakításuk kapcsán feltételeztünk.

A **közepes méretű vidéki egyetemek** viszont két nagy csoportra oszthatók. A Miskolci és a Pannon Egyetem nagyon hasonló képet mutat a 134 és a 103 külföldi hallgatóval. Látható, hogy a nemzetköziségnek csak „a szele csapta meg” ezeket az egyetemeket. Elsősorban a hazai hallgatói körre koncentráltak, és a regionális megfelelés játszhatta a döntő szerepet az egyetemi vezetés eddigi megítélésében is. Ezzel szemben a Budapesthez közeli **Szent István Egyetem** a külföldi hallgatók számát illetően, a maga 742 hallgatójával, inkább hasonlít a nagy budapesti egyetemekre, mintsem vidéki egyetemi társaira. Az intézmény részletesebb elemzése adhat magyarázatot arra, hogy ebben a helyzetben milyen tényezőknek (tudományos ambíciók, az agrár szakterület sajátos-

sága, a Budapesthez való közelség, a hallgatók meggyőzése, stb.) volt meghatározó szerepük. Azt azonban látni kell, hogy ahol hatszor annyi külföldi hallgatót szolgálnak ki, ott ebből a szempontból más kultúrának kell lennie.

Az 1.7. táblázat utolsó sorában azt tüntettük fel, hogy a vizsgált 10 intézményben tanuló hallgatók képzési szintenként milyen részét teszik ki az összes hallgatói körnek. Melyik képzési szinten jelennek meg markánsabban, azaz a 69%-os szintet lényegesen meghaladóan, illetve hol maradnak el ettől. A legnyilvánvalóbb észrevétel az, hogy az **osztatlan képzés 93%-át ez a 10 egyetem adja**. Ezen belül is a SE és a 3 vidék, univerzális egyetem jelenik meg, amelyek strukturális hasonlóságát a külön tárgyalandó orvosi képzés adja. Ebből a szempontból a SZIE sokkal inkább tartozik ehhez a blokkhoz, mint a másik három budapesti egyetemhez. A felsőfokú szakképzés, a még be sem indult mesterképzés és a szakirányú továbbképzés kategóriákban alul reprezentált a vizsgált tíz egyetem. Ezzel szemben a doktori képzésben tanuló hallgatók 84%-a itt jelenik meg, megfelelően a tudományegyetemekkel szemben megfogalmazott elvárásoknak.

1.7. táblázat Külföldi hallgatók a magyar felsőoktatásban, képzési szintenként a kiválasztott 10 egyetemen, 2007/2008 tanév

Tagozat	Felső-fokú szakképzés	Főiskolai és egyetemi szintű kép.	Alap-kép.	Mesterképzés	Osztatlan képzés	Szakirányú továbbképzés	PhD DLA	Összes
BCE	0	582	425	1	0	28	16	1052
BME	0	305	688	1	5	5	46	1050
ELTE	0	467	332	1	31	31	131	993
SE	0	918	96	2	877	11	29	1993
DE	3	784	342	0	671	7	66	1873
PTE	6	351	148	0	653	9	67	1234
SZTE	7	523	289	0	559	6	77	1461
ME	1	55	59	0	8	6	5	134
PE	4	44	34	2	0	2	17	103
SZIE	0	250	83	0	393	7	9	742
Összesen	21	4279	2496	7	3197	112	463	10635
%-os részesedés	16	67	55	12	93	25	84	69

Ha morfológiai szempontból nézünk az 1.7. táblázatra, akkor igazában véve négy csoportot lehetne elkülöníteni. A négy legnagyobb külföldi hallgatószámot felvonultató SE, DE, PTE, SZTE együtt 6 561 diákot oktat, azaz az ún. C4 koncentrációs mutató 42%, ami elég magasnak tekinthető. Ezek az intézmények adnak helyet a legdrágább orvosi képzésnek. A SE külföldi hallgatóktól származó árbevétele a rektor szerint 3,5 milliárd forint. Ha hallgató-arányosan felszorozzuk ezt az összeget,

akkor **a négy egyetem együtt kb. 10 milliárd körüli árbevételt realizál**, amely becslésünk szerint az összes külföldi hallgatótól származó árbevétel 70%-a lehet. Ez pedig még inkább indokoltá teszi, hogy külön is foglalkozunk ezzel a csoporttal.

AZONOS TUDOMÁNYTERÜLETŰ EGYETEMI KAROK: AZ ORVOSI KÉPZÉS

A piaci igények, kulturális különbségek, történelmi hagyományok és sok más tényező játszik szerepet abban, hogy egy-egy országban milyen szakterületeken képeznek embereket. Így például hagyományosan *Németországban vagy Japánban magasabb a mérnöki tudományokat szerző hallgatók aránya, mint az USA-ban.*

Az **USA 10 legfontosabb tudományterületei**, a 2006/2007-es tanévben, ahol a külföldi hallgatók tanultak a következők voltak: üzlet és menedzsment (18% együtt), mérnöki terület (15%), testnevelés és élettudományok (9%), társadalomtudomány (8%), matematika és számítástudomány (8%), szépművészet és iparművészet (5%), egészségügyi szakmák (5%), intenzív angol nyelv (4%), oktatás (3%), és bölcsészettudomány (3%) (IIE, Opendoors 2007).

Az egyetemek rangsorolása is többnyire karonként, szakonként történik. Magyarországon 170 kar versenyzik egymással. Ebben a versenyben egyelőre elsősorban a hallgatókért folyik a harc. Az állami fejkvóta alapján juttatott támogatási keretekért, a fejlesztési részhozzájárulásért, a tandíjért és az exportpiacokért. Míg az első három területen, a magyar piac korlátozottsága miatt, a verseny egymás rovására folyik, addig az utóbbi **exportpiacokon a verseny win-win kimenetelű.** Itt, ha a magyar orvostudománynak jó híre van, akkor az pozitív hatással van az összes magyar egyetem exportpiaci eredményeire. Ennek oka éppen a magyar piac világpiachoz mért kicsi mérete.

Magyarországon, az USA-val ellentétben, nem az üzlet és a menedzsment tudományok, hanem az orvostudomány területén tanul a legtöbb külföldi hallgató. A négy egyetem orvosi karain tanul 4741 hallgató az összes külföldi hallgató 31%-a. Miként az 1.8. táblázatból látható, az eredendően orvosi egyetemként funkcionáló SE esetében az összes külföldi hallgató 88 százaléka orvosi képzésben vesz részt. A három univerzális vidéki egyetemenél is az orvosi képzés dominál. A legalacsonyabb, 50,9%-os aránnyal, a Szegedi Tudományegyetem rendelkezik. A DE és a PTE aránya teljesen megegyezik, azzal a különbséggel, hogy Debrecenben másfélszer annyi külföldi hallgató van, mint Pécsen, miközben az összes hallgató száma nagyjából azonos, 30 000 körül ingadozik.

1.8. táblázat Az orvosi képzést nyújtó egyetemek külföldi hallgatóinak alakulása, 2007/2008 tanév

Egyetem	Külföldi hallgatók	Orvosi képzésben részt vevő külföldi hallgatók száma	Orvosi képzésben részt vevő külföldi hallgatók aránya (%)
SE	1993	1753	88,0
DE	1873	1363	72,8
PTE	1234	881	71,4
SZTE	1461	744	50,9
Összesen	6561	4741	72,3

A négy egyetem közül egyedül a PTE rendelkezik csak általános orvosi karral. A másik három egyetemen emellett fogorvos és gyógyszerész karok is működnek. A legkisebb a külföldi hallgatói jelenlét a gyógyszerész karokon, míg az **általános orvos és fogorvos karokon egyformán, a hallgatók 39%-a jön külföldről**. Ez az intenzitás már kielégíti a nemzetközi egyetem fogalmával leírni kívánt kategóriát.

1.9. táblázat Az orvosi képzésben tanuló hallgatók karok szerinti megoszlása

Karok	Általános Orvostudományi Kar		Fogorvostudományi Kar		Gyógyászati Orvostudományi Kar		Orvosi karok együtt	
	Összes	Külföldi	Összes	Külföldi	Összes	Külföldi	Összes	Külföldi
Egyetem								
SE	3353	1379	674	256	665	89	5031	1753
DE	2339	942	460	241	295	33	3094	1216
PTE	2212	881					2212	881
SZTE	1915	671	162	10	637	63	2714	744
Összesen	9819	3873	1296	507	1597	185	13051	4594

Az SE esetében 339 doktori hallgató és közöttük 29 külföldi doktori hallgató kari megjelölés nélkül szerepelt, emiatt őket az „orvosi karok együtt” cellában tüntettük csak fel.

Az orvosi képzésben a létszámok a **kapacitáshoz igazodnak**, emiatt is nagyon hasonlóak az egyes kari arányok (1.10. táblázat). Ez alól csak egy kivétel van, az SZTE fogorvosi kara, ahol 6%-os a külföldi részvétel. A programokra túljelentkezés van, ami alapján mód van a szelektálásra. A hallgatói minőségnek viszont nagy a jelentősége, mert fontos, hogy az anyaországukba visszatérő diákok megfelelő állást kapjanak. Ehhez pedig az kell, hogy a tudásuk mellett az itt tanuló diákok reputációja is jó legyen. Ezt szolgálja a magyar egyetemek szoros kapcsolata a küldő országok egyes egyetemeivel, kórházaival, ahol szakmai gyakorlaton tudnak részt venni a hallgatók.

1.10. táblázat Az orvosi képzésben tanuló külföldi hallgatók részaránya az összes hallgatón belül

Karok	Általános Orvostudományi Kar		Fogorvostudományi Kar		Gyógyászati Orvostudományi Kar		Orvosi karok együtt	
	Részarány	Külföldi	Részarány	Külföldi	Részarány	Külföldi	Részarány	Külföldi
Egyetem								
SE	41,1	1379	38,0	256	13,4	89	34,8	1753
DE	42,5	942	52,4	241	11,2	33	39,3	1216
PTE	39,8	881					39,8	881
SZTE	35,0	671	6,2	10	9,9	63	27,4	744
Együtt	39,4	3873	39,1	507	11,6	185	35,2	4594

A nemzetközi diákáramlást bemutató 10 táblázat elemzése több oldalról mutatott rá a hazai felsőoktatás sajátosságaira. A hagyományosan jónak tekintett magyar felsőoktatás az elmúlt két évtizedben, a tömegessé válás ellenére, még **megpróbált lépést tartani** az európai fő áramlattal vagy legalábbis nem lemaradni. Egy területen, az orvosi képzésben azonban, a külső kedvező körülmények hatására, kiemelkedő eredmények születtek. Ez persze az átlagok természete miatt azt is jelenti, hogy máshol pedig nagy lemaradások halmozódtak fel. Ilyennek tekinthető az üzleti és a menedzsment képzés is, amely az USA-ban a legtöbb külföldi hallgatót fogadja. Ez persze nem véletlen, hiszen Magyarország a szocialista gazdaságról tért át a kapitalizmusra, így nem csoda, hogy egy átmeneti országba nem áramlottak a hallgatók. Két évtized után azonban itt az idő a változtatásra. Természetesen minden kar, szak esetében felteendő ez a kérdés, hogy van-e esélye a külföldi hallgató toborzásnak? Véleményünk szerint a legtöbb szakterület esetében van, de csak akkor, ha mind az egyes intézmények, mind a kormányzat **stratégiai szinten** kezeli a témát. A következőkben ennek a stratégiai gondolkodásnak szeretnénk kiemelni néhány pontját.

A kidolgozandó felsőoktatási stratégiában **a kormányzatnak határozott és egyszerű célokot kell kitűznie és ahhoz eszközöket hozzárendelnie.**

Japánban az 1970-es évek végén érzékelték, hogy a 10 000 külföldi diák nem tükrözi azt a nyitottságot, amit Japán az ipar és a kereskedelem területén megvalósított. Ezért a miniszterelnök (és nem csak az oktatási miniszter) kormányprogramba vette, hogy 20 év alatt tízszeressék meg a külföldi hallgatók számát. Az elhatározást tettek követték, és 2000-re már 100.000 külföldi hallgató lett Japánban. Az elmúlt évtizedben egy lassúbb növekedés volt megfigyelhető, aminek a megváltoztatására ismét egy miniszterelnök vállalkozott, aki azt tűzte ki célul, hogy 2020-ra 300 000 külföldi hallgató legyen Japánban. Nem kétséges számunkra, hogy ezt meg is fogják valósítani.

Az **USA-ban** a 2001. szeptember 11-i események hatására rádöbbsentek, hogy nem elég az, ha az USA a világ vezető állama a külföldi hallgatók befogadásában. Arra is szükség van, hogy az amerikai állampolgárok általában, az egyetemi diákok pedig kiemelten tisztában legyenek a globális világ jellemzőivel, más népek kultúrájával, nyelvvel. Nagy volt a kontraszt a külföldi hallgatók félmilliót meghaladó létszáma és azon 100 000 körüli amerikai hallgató között, aki kreditért évente külföldre mentek. Ennek orvoslására a **Simon szenátor nevével elhíresült törvényhozás indult meg**, amely támogatásába beszállt a világ legnagyobb diákmobilitással foglalkozó szervezete a NAFSA is. A harc azért folyik, hogy kormányzati támogatás is segítse azt az „egyszerű” célt, hogy **10 év múlva egymillió amerikai hallgató tanuljon kreditért külföldön.** A lobbis tevékenység egyik állomása az 1.1.-es mellékletben közzétett felhívás. Ez a legdirektebb marketing akció annak érdekében, hogy minden képviselőt a saját választója győzzön meg az ügy jóságáról, a pozitív szavazásról.

A nyugat európai felsőoktatási rendszerek ingyenesek, vagy minimális tandíjat számolnak fel a nemzeti nyelven tanulók számára. Ez persze vitákat gerjeszt, hogy megéri-e az országnak az adófizetők pénzén tanítani a külföldi hallgatókat? A kérdésre Margaret THATCHER az 1980-as években nemleges választ adott **Angliában.** Ebből eredően rövid távon romlottak a beiskolázási számok, és kitörési lehetőséget adtak pl. Ausztráliának. 2000-ben a **Németországban** tanuló kínaiak száma 5000 körül volt. Az alacsony tandíj nagyon vonzóvá tette a német egyetemeket, és ma már a 29 000 kínai diák adja a külföldi diákok 11%-át, amivel vezet a külföldi országok rangsorát. Ennél nagyobb ütemben nőtt a Németországban tanuló bolgár vagy lengyel hallgatók száma az elmúlt évtizedben.

Nincs kétségünk azt illetően, hogy Németország számára hosszabb távon jó befektetés a kínai diákok képzése. A **pozitív externáliák** már most is megjelennek a kínai–német gazdasági kapcsolatokban.

A külföldi hallgatók magyarországi jelenléte semmilyen kormányzati stratégiai döntéshez nem kötődik. Csak úgy alakult/alakul, az intézmények saját érdekeit követve. A világban azonban másképp mennek a dolgok. **Az uniós cél**, hogy a külföldi hallgatók részaránya 10 éven belül 10%-ra emelkedjen, egy pesszimista demográfiai alakulás szerint is azt jelenti, hogy **2020-ra meg kellene duplázni, azaz legalább 30 000-re emelni a külföldi hallgatók számát**. És akkor még csak az átlagnál tartunk. Ha Magyarország az oktatást és a tudományt húzó ágazatnak tekinti, akkor ennél ambiciózusabb célokat kellene kitűznie. Például megnégyszereznie, 60 000-re emelni a külföldi hallgatók számát. Ezt azonban csak **tudatos és távlatos kormányzati munka** valósíthatja meg. Ekkor már makroszinten is értékelhető nagyságrendet érnének el a pénzügyi eredmények. Erre az intézményeknek is fel kellene készülniük, megfelelő kormányzati ösztönzés mellett. A külföldi hallgatók számának elemzése arról győzhetett meg, hogy a 15%-os külföldi hallgatói arány eléréséhez nem kell a szomszédba menni példakért. Ha az orvosi képzés 30%-ot is el tudott érni, miért ne tudna a legtöbb hallgatót befogadó üzleti és menedzsment képzés legalább 10%-ot elérni? Ehhez a saját magunk által emelt korlátainkat kellene legyőzni.

FÜGGELÉK 1.1.

NAFSA felhívása tagjaihoz az amerikai felsőoktatási hallgatók külföldi tanulmányait elősegítő ún. Simon-törvény elfogadásához és az azt lehetővé tevő 2010/2011 költségvetési évben szükséges források megszavazásához

Urge Your Representative to Vote YES to H.R. 2410

This week, the House of Representatives is expected to vote on the Foreign Relations Authorization Act (H.R. 2410) for fiscal year 2010–2011. While the authorization bill's primary purpose is to authorize funding for the operations of the U.S. Department of State, it also includes innovative programs like the Simon legislation that are critical to accomplishing U.S. foreign policy and public diplomacy goals.

Because of the diversity in legislation included in this bill, we expect there will be controversy surrounding the vote. We need your help! We're asking everyone to take a few minutes to send a letter to your Representative urging him/her to vote „YES” to H.R. 2410 when it comes up on the House Floor. After you send your letter, be sure to share this letter writing opportunity with your colleagues, students, friends and family. The more voices we add to campaign, the better chance we have of getting the Simon Study Abroad Act enacted! Thank you!

Please Vote YES to the Foreign Affairs Authorization Bill

As a constituent, I am writing to ask for your vote in favor of the Foreign Relations Authorization Act for Fiscal Years 2010 and 2011 (H.R. 2410) when it comes up on the House Floor. By providing increased

resources for foreign policy and public diplomacy efforts, this legislation will revolutionize America's capacity to understand, relate to, and lead responsibly in the world.

Of particular interest to me is the establishment of the Senator Paul Simon Study Abroad Foundation that is included in Title VII of this legislation. The Simon Act sets the goal of having one million students that reflect the full diversity of U.S. higher education studying abroad in locations all over the world, particularly in developing countries, and establishes a well thought out structure to achieve that goal. Today's global demands challenge every sector of our economy, both public and private, and affect workers in each of our communities across the country. Our nation's economic competitiveness, diplomatic strategies, and security efforts continue to rely on our ability to understand and communicate with the rest of the world. However, even with these increased demands for global skills, only about one percent of our students have the opportunity to study abroad each year. The Senator Paul Simon Study Abroad Foundation will help the U.S. remain competitive by ensuring that more of our graduates today and in the future are globally educated and ready to face the challenges of our interconnected world.

Additionally, I support provisions in the bill that will double the size of the Peace Corps, increase the authorization amount for the U.S. Department of State's education and cultural exchange programs, provide scholarship for students from various regions around the world to study in the U.S., and hire 1,500 Foreign Service Officers over the next two years while improving the Department of State's tools for recruiting and training these Officers.

These investments are critical to the effectiveness of our public diplomacy and security efforts, which depend as much now as ever before on how well we understand and are able to communicate with the rest of the world. Again, I urge you to vote "YES" to H.R. 2410 when it comes up for a vote on the floor!

FORRÁS: NAFSA Association for International Educators, Take Action Center, 2009. június 10.

2. NEMZETKÖZIESEDÉS AZ INTÉZMÉNYFEJLESZTÉSI TERVEK TÜKRÉBEN

BEVEZETÉS

A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény (Ftv.)² 151. § (5) bekezdésében az állam valamennyi felsőoktatási intézmény számára feladatul jelölte ki, hogy 2006. december 31-ig intézményfejlesztési tervet (IFT) készítsen. A törvény alapján az IFT az egyes szervezetek stratégiai alapidokumentuma, amely kijelöli a fejlesztés (várható) irányát a felsőoktatási intézmény rendelkezésére bocsátott vagyon hasznosításával kapcsolatos elképzelések mellett a várható bevételeket és kiadásokat is. A hatályos törvények értelmében „*az állami felsőoktatási intézmény intézményfejlesztési tervének keretei között látja el fejlesztési feladatait, beruházást indíthat, illetve a rendelkezésére bocsátott, továbbá a tulajdonában lévő vagyonnal részt vehet beruházás közös megvalósításában*” (Ftv. 122. § (1) pont).

Ezt a stratégiai iránytű szerep betöltésére hivatott dokumentumot a minisztérium útmutatója alapján első ízben a 2007–2011-es időszakra kellett elkészíteni (maga az Ftv. legkevesebb 4 évet ír elő), majd később a megvalósult események fényében frissíteni. Az el nem készítés súlyos anyagi következménnyel jár: „*Azon intézmények, melyek nem rendelkeznek a Szenátus által elfogadott intézményfejlesztési tervvel kizárandók mindazon programban történő részvételből (közvetlen kormányzati támogatás; felsőoktatás-fejlesztési pályázatokon történő részvétel; PPP programban történő részvétel), mely mindezt feltételül írja elő*” – olvasható a rendelkezésben.

Az IFT szigorú formai – tartalmi szabályok mentén kell, hogy elkészüljön: ez egyébként különösen alkalmas arra, hogy akár az egyes intézmények összehasonlításának, akár a felsőoktatási szervezetek elemzésének alapja legyen. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium útmutatójában nem csak a fő pontok, hanem további két alpont részletességig elő van írva: az egyes témáknak milyen sorrendben, és maximálisan milyen terjedelemben kifejtve kell megjelenniük. Ez alapján egyébként – mellékletek nélkül – egy legfeljebb 137 oldalas dokumentumot kell az intézményeknek megalkotniuk. Ebből a 137-ből pedig 5–8 oldal kell, hogy foglalkozzon a témánk szempontjából releváns nemzetközi kapcsolatok, nemzetközi mobilitás és külföldiek részvételi lehetőségével. (A pontos szám azért nem meghatározható, mivel az oldalszámra vonatkozó előírások a fő pontokhoz vannak kötve, a nemzetköziesedéssel kapcsolatban pedig két – ilyen módon konkrét oldalszám előírása nélkül – alpontot is kijelöl az útmutató.)

2 Ld. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500139.TV

Vizsgált minta

2.1 táblázat Az intézményfejlesztési tervek néhány alapadata

Intézmény	Rendelkezésre álló IFT készítésének vagy utolsó frissítésének dátuma	Nemzetköziesedéssel foglalkozó fejezetek, alpontok hossza		IFT teljes hossza (bevezető és mellékletek nélkül, oldal)	IFT elérhetősége
		Abszolút hossz (oldal)	Teljes terjedelem százalékban		
BCE	2007. január	10	8,00%	125	intranet
BME	2008. december	4	3,81%	105	internet
ELTE	2007. január	3	3,09%	97	internet
SE	2006. december	10	6,76%	148	kérésre kiadják
DE	2008. november	13	6,50%	200	internet
PTE	2006.	9	6,21%	145	internet
SZTE	2009. március	6	4,55%	132	kérésre kiadják
ME	2006. december	8	4,62%	173	internet
PE	2008. január	6	4,03%	149	intranet
SZIE	2009. február	11	7,24%	152	Tempus

A következőkben Magyarország 10 vezető egyetemének intézményfejlesztési tervét vizsgáljuk meg: a mintába a fővárosi felsőoktatási intézmények közül a Budapesti Corvinus Egyetem (BCE), a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (BME), az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) és a Semmelweis Egyetem (SE) került be. A vidéki egyetemek közül a Debreceni Egyetem (DE), a Miskolci Egyetem (ME), a Pannon Egyetem (PE, Veszprém), a Pécsi Tudományegyetem (PTE), a Szegedi Tudományegyetem (SZTE) és a Szent István Egyetem³ (SZIE, Gödöllő) került vizsgálatunk középpontjába.

A kutatásunk első lépése az egyes intézmények IFT-jének összegyűjtése volt. Ez öt egyetem esetében nem okozott problémát: a dokumentumok elérhetőek voltak az intézmény honlapjáról. A BCE és a SZIE esetében – bár szintén megtalálható az egyetemi honlapon –, ahhoz csupán az intézmény munkatársai és hallgatói férnek hozzá (internet/intraneten keresztül), a gödöllői egyetem dokumen-

3 A Szent István Egyetem a rendelkezésünkre bocsátott adatok lehető legbizalmasabb kezelését kérte, ezért a SZIE IFT-jében található információkat önmagukban (beazonosítható módon) nem, csak aggregált adatként használtuk fel a tanulmány írása során.

tumát végül a Tempus Közalapítvány közbenjárásával kaptuk kézhez. További két egyetem esetében a honlapon nem szerepeltették, de kérésre hajlandóak voltak kiadni.

Az egyes intézmények különbözőképpen közelítették meg a nemzetköziesedés, nemzetközi kapcsolatok bemutatását, stratégiai irányának felvázolását. Több egyetem konkrét feladatokat, adott esetben felelősöket nevezett meg az egyes alpontokhoz kapcsolódóan (Miskolci Egyetem, Pécsi Tudományegyetem). Egy más megközelítést alkalmazott a Debreceni Egyetem, a dokumentumukban például két nemzetközi szerződésből származó szó szerinti idézetet, és egy, az egyetem nemzetközi intézményi tagságait tartalmazó listát találunk, ami a rendelkezésre álló hely legnagyobb részét kitöltve csak minimális teret engedett a tervek rövid, nagy általánosságban történő felvázolásának. Az OKM útmutató ellenére az egyes intézetek nemzetköziesedéssel foglalkozó IFT fejezeteinek a terjedelme is széles skálán mozog: a legtöbb egyetem 8–10 oldalt szentelt ennek a témának, ellenpéldának említhetjük az ELTE-t, ahol 2,5 oldalban foglalták össze a témával kapcsolatos mondanivalót (ld. 7.1. táblázat).

A kutatás jelen fázisában három, egymással szoros összefüggésben álló szempont szerint elemeztük a dokumentumokat:

1. Hallgatók helyzete: a saját hallgatók külföldi tanulmányi lehetőségei és a külföldiek fogadásának feltételei
2. Oktatók helyzete: a saját oktatók külföldi szerepvállalásának lehetőségei, gyakorlata és külföldi oktatók az adott intézménybe csábítása
3. Nemzetközi szervezetekkel való kapcsolat

A kutatás korlátai

Mielőtt az eredmények ismertetésével folytatnánk a tanulmányt, szót kell ejtenünk a kutatás korlátairól is. A munka nem tekinthető befejezettnek, az itt bemutatandó adatokat és elemzéseket pillanatfelvételné kell értelmezni, melyek alapvetően egyetlen kutatási eszköz – dokumentum-elemzés – eredményeit összegzik. A kutatás során következő fázisaiban kerül sor a meglévő egyéb stratégiai dokumentumok elemzésére, szakértői mélyinterjúk elvégzésére, melyek segítségével eredményeink szerint tovább tisztul a magyar felsőoktatási intézmények nemzetközi kapcsolatairól alkotott képünk.

A most tárgylemezre került intézményfejlesztési tervek szerepét, és így az azokból levont következtetéseket a maguk helyén kell kezelni, nem elfelejtve, hogy az IFT-k jellemzően külső, törvényi kényszer hatására születtek. Az Oktatási és Kulturális Minisztérium már említett útmutatója tartalmában sem hagy tág mozgásteret: a tárca két alpont részletességig írja le az általa bemutatásra érdemesnek tartott pontokat. (A javasolt struktúrát a tíz vizsgált dokumentumból nyolc átvette).

A HALLGATÓK KAPCSOLATA KÜLFÖLDDEL

A hallgatói mobilitás kapcsán alapvetően két irányvonalról beszélhetünk: a saját hallgatók külföldi tanulmányúttjait mellett minden egyetem számára komoly presztízst (és – ha nem cserediákokról beszélünk – gyakran anyagi) hasznot hoz, ha minél több külföldi diákot az intézménybe csábítani. Az IFT-k alapján leszűrhető tanulság, hogy ez utóbbi területen (különösen a fizetős külföldi diákok terén) valamennyi vizsgált egyetem problémákba ütközik. Elsősorban a csereprogramok virágoznak:

a legnagyobb egyetemek már a partnerek számának korlátozásáról beszélnek az IFT-ben. Példa erre a Corvinus Egyetem IFT-jében olvasható megjegyzés az ERASMUS programról: „A partnerkapcsolatok mennyiség-növelése helyett, a karok és az NRH együttműködésében (...) a jelenlegi kapcsolatok mobilitási forgalmának minőségi növelésére helyezendő a hangsúly” – mindazt azzal indokolja, hogy a kapcsolatok száma a „kezelhetőség határán” van. De hasonló a helyzet BME-n is, ahol cél „a jelenlegi 150-et meghaladó együttműködési szerződésállomány felülvizsgálata. Prioritásnak tekintendő 30–40-es partnerkört kialakítani, a velük való kapcsolatot központilag menedzselni, a többi kari, tanszéki szinten folytatni vagy felmondani.” A többi egyetem azonban nem ilyen jellegű problémával küzd: az egyetemek többsége a partnerek számának növelését tűzte ki célul.

Másik általános tanulság, hogy a hazai egyetemek aránytalansági gondokkal küzdenek: jellemzően több hallgatót képesek külföldre küldeni, mint ahány hallgatót külföldről a hazai kampuszra be tudnak csábítani. Ez kiderül az IFT-khez csatolt táblázatokból is, de van egyetem (PE), amelyik külön feladatpontban is megfogalmazza ennek a felemás helyzetnek a felszámolását.

Jelentős eltérések figyelhetők meg az egy egyetemen belüli karok külföldi kapcsolatai között. A ME IFT-jében ezt a helyzetet azzal indokolja, hogy „a műszaki és gazdaságtudományi tanulmányokat folytatók iránt a fogadó intézmények részéről (...) intenzívebb az érdeklődés, mint a bölcsészek, illetve jogászok iránt”. Más intézmények csak a tényt közlik – különösebb indoklás és kommentár nélkül.

Külföldi hallgatók fogadása

A külföldi hallgatók fogadásának nem kevés infrastrukturális és szervezeti előfeltétele van. A fogadó egyetemnek legalább néhány tantárgyat idegen nyelven kell meghirdetnie – ha azonban nem csak csere féléről van szó, hanem például egy közös programról, akkor minden tárgyat meg kell hirdetni a partner egyetem nyelvén. Az IFT-k alapján jelenleg nincs nagy igény a külföldi hallgatók részéről magyar nyelvű képzés iránt (egyedül a határon túli magyarok jelentenek kivételt, akiknek a helyzete kevéssé felmérhető, mivel az IFT-k jellemzően nem tesznek különbséget köztük és a többi külföldi között). Ezen felül elvárható, hogy az oktatást kiszolgáló adminisztráció munkatársai is képesek legyenek segíteni a külföldi diákoknak (tehát beszéljenek idegen nyelven, legyen valamilyen mértékű belátásuk a külföldi képzési rendszerekbe (akár közvetítőkön keresztül is), intézményesített kapcsolat a küldő/fogadó intézménnyel, stb).

2.2 táblázat Külföldi hallgatókkal kapcsolatos célok az intézményfejlesztési tervekben

	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE
2-2 idegen nyelvű képzések és hallgatók										
1	Idegen nyelvű alapszakok indításának igénye	●		●						
2	Idegen nyelvű mesterszakok indításának igénye	●	●	●	●			●	●	●
3	Cserediákok számának bővítése	●	●		●		●	●		
4	Tandíjas nemzetközi diákok számának bővítése	●								●
	Meglévő ismérvek száma	4	2	2	2	0	1	1	1	2
	Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül (%)	100%	50%	50%	50%	0%	25%	25%	25%	55%

A bolognai folyamat az egységes európai oktatás irányába tett nagy lépés, amely egy egész sor, korábban még létező akadályt elhárított a diákok határokon átívelő áramlása előtt. A vizsgált egyetemek igen változatos problémákkal küzdenek e téren. A Semmelweis Egyetem például már jóval a rendszerváltás előtt nyújtott idegen nyelvű képzéseket: „Az 1970-es évektől külföldi hallgatók is növekvő számban jöttek az egyetemre: 1983-ban németül, 1989-ben angolul is megindult az oktatás.” – olvasható az IFT-ben, ennek megfelelően kiemelkedő külföldi hallgató aránnyal büszkélkedhet az orvosi egyetem: „a 4000 hallgató közül minden harmadik külföldi”. Ellenpélda lehet a Miskolci Egyetem, ahol „tantervileg egyik karon sincsenek – a magyar hallgatók számára is meghirdetett – idegen nyelvű kurzusok, amikhez a külföldi hallgatók csatlakozni tudnának”. Itt a helyzetet úgy orvosolták, hogy felmérték, mely tanszékek tudnak „angol (vagy más) idegen nyelven, egyéni konzultációs rendszerben külföldi hallgatókat fogadni”. A ME arról is beszámol azonban, hogy „külföldi hallgatók érdeklődésének növekedése szinte kizárólag a határon túli magyarlakta területekre korlátozódik”.

2.3 táblázat Külföldi hallgatókkal kapcsolatos marketing tevékenység megjelenése az IFT-kben

	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE
2-5 Helyzetfelmérés										
1	Az egyetem idegen nyelven meghirdet tárgyakat	●	●	●	●	●	●	●	●	●
2	Az egyetem idegen nyelven egyéni konzultációs rendszerben fogad hallgatókat							●		
3	Külföldi hallgatók megszerzésére kidolgozott marketingstratégia megléte					●				
4	Marketing információs rendszer szükségessége					●				
5	M.I.R. részletes bemutatása					●				
6	Külföldi hallgatók megszerzésére kidolgozott marketingstratégia szükségessége		●	●	●	●		●		●
Meglévő ismérvek száma		1	1	2	2	2	5	1	3	2
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		17%	17%	33%	33%	33%	83%	17%	50%	33%

Így amikor arról beszélünk, hogy a magyar egyetemek számára fontos, hogy megteremtsek, fejlesszék a külföldi diákok fogadásának infrastrukturális feltételeit, akkor nyilvánvaló, hogy az egyes egyetemek – az érettség eltérő szakaszaiban állva – teljesen eltérő problémákkal és nehézségekkel néznek szembe. Ennek ellenére – mint azt a mintában szereplő valamennyi egyetem megemlíti – az intézmények számára fontos cél a külföldi hallgatók (közülük is elsősorban a tandíjat fizető) hallgatók számának emelése. „Célzott marketing tevékenységgel és beiskolázási propagandával emelni kell a költségtérítéses külföldi hallgatók számát” – írja a Miskolci Egyetem. „Kapacitásaink, geopolitikai helyzetünk kihasználásában, a hazai rossz demográfiai tendenciák eliminálásban kiemelt szerepet szánunk képzéseink idegen nyelven történő beindításának, sőt esetlegesen külföldi kihelyezett képzések beindításának” – ezek a sorok pedig a Pécsi Tudományegyetem IFT-jéből származnak. A demográfiai problémák orvoslását más intézetek is a külföldi diákok nagyszámú beáramlásától remélik: „Elkerülhetlenné válik a határon túli, illetve a külföldi hallgatók toborzása, a nemzetközi piacra való kilépés, ami az egyetem nemzetköziesedését vetíti előre” – írja a BCE.

2.4 táblázat A külföldi hallgatók szervezeti feltételeiről

	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE
2-3 Külföldi diákok fogadásának infrastrukturális feltételei										
1	Oktatók továbbképzése					●		●		
2	Idegen nyelven oktató kollégák extra javadalmazása	●								
3	Tananyagfejlesztés	●			●			●	●	
4	Külföldi hallgatóknak önálló kollégium építése, bővítése						●			●
5	Dedikált tanulmányi osztály létrehozása, fejlesztése	●								
6	Az idegen nyelvű képzésben részt vevő oktatók nem anyagi javadalmazása, érdekeltségi rendszer kialakítása							●		
Meglévő ismérvek száma										
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül										
	3	0	0	0	1	1	1	3	1	1
	50%	0%	0%	0%	17%	17%	17%	50%	17%	17%

A fentiekkel összhangban a vizsgált egyetemek közül többen megfogalmazták az idegen nyelvű tananyag fejlesztésének igényét mint a külföldi hallgatók fogadásának nélkülözhetetlen előfeltételét. (Még többen számoltak be arról, hogy ez a korábbi időszakokban már megtörtént). Nyelvek szerint vizsgálva – nem meglepő – az angol vezet: a vizsgált intézmények közül mindegyik már tanít korunk világnyelvén tananyagot, a legtöbb egyetem pedig saját fejlesztésű, angol nyelvű tananyaggal is büszkélkedhet. Van, ahol az angol az egyetlen idegen nyelvi lehetőség: „Az ELTE jelenleg 15 szakon kínál idegen nyelvű képzést, kizárólag angol nyelven”. Összesen öt egyetem említette meg a német nyelvet mint az idegen nyelvű tananyagfejlesztés egyik fókuszát, további három egyetem (ME, PE, BME) egyéb európai nyelveken is kíván oktatási anyagot kínálni hallgatóinak.

Önmagában is beszédes tény azonban, hogy a fenti két nyelven kívül az olasz (PE), orosz és francia (BME) nyelvek fordulnak még elő elvétve, a szomszédos országok nyelvei vagy más világnyelvek még távlati célként sem bukkannak fel.

Érdekeség, hogy a Debreceni Egyetem arról beszél: „fel kívánjuk eleveníteni a külföldi, nem magyar anyanyelvű hallgatók magyar nyelvű képzését is, mivel úgy tűnik, erre is van igény”. Ez inkább a kuriózumok kategóriáját gazdagítja azonban, más egyetemek nem számoltak be hasonló tapasztalatokról, és a DE sem szolgált semmilyen konkrét számokkal, információkkal ezen állítását alátámasztandó.

Fontos a megfelelően képzett tanerő megléte; érdekesség, hogy erre érezhetően kevesebb szó fordítottak az egyetemek az IFT-ben. A BCE és a DE az a két egyetem, amelyek egyáltalán megemlítették az oktatók továbbképzésének problematikáját. „A nemzetközi képzési programok színvonalas fenntartása, fejlesztése az oktatók motivációjának növelését és anyagi érdekeltségének erősítését igényli többletmunkára inspiráló premizálási rendszerrel” – olvasható a Corvinus Egyetem IFT-jében. A közgazdasági egyetem elképzelései kiterjednek ezen akció finanszírozási lehetőségeinek feltérképezésére is: „egy-egy képzési program idegen nyelvű elindításának és működtetésének pénzügyi és szakmai támogatására a vállalatok közvetlen érdekeltsége megteremthető” – szól a vállalati partnerkapcsolatok akciótervének egyik eleme.

Saját hallgatók külföldi tanulmányai

Az intézményfejlesztési tervek nemzetközi kapcsolatoknak szentelt fejezetében az egyik, ha nem a leghangsúlyosabb elem, a saját hallgatók külföldi tanulmányai. A rendelkezésre álló csere-programokat és/vagy ösztöndíj lehetőségeket mindegyik IFT-ben megtaláljuk. Az adatfeldolgozás során egyrészt számba vettük, jelenleg mely régiókkal állnak a magyar egyetemek a legintenzívebb diákcsera-kapcsolatban. De érdekes információval kecsegtetett annak feltárása is, milyen irányba mozdulnának el, mely régiókkal fűznék szorosabbra a kapcsolatokat. Ennek vizsgálatára a világot hét régióra osztottuk (Nyugat-Európa, Kelet-Európa, Észak-Amerika, Közép- és Dél-Amerika, Ázsia, Ausztrália és Új-Zéland, Afrika).

2.5 táblázat Saját hallgatók kapcsolata az egyes külföldi régiókkal az IFT-k tükrében

Régió	Jelenleg kapcsolatban áll*	Cél a kapcsolat felvétele, szorosabbra fűzése
Nyugat-Európa	6	2
Kelet-Európa	5	3
Észak-Amerika	3	3
Dél-Amerika	1	0
Ázsia	2	2
Ausztrália	0	0
Afrika	1	0

Sem a felsőoktatási törvény, sem a minisztériumi útmutató nem kötelezi az egyetemeket ezen adatok bemutatására, így a kapott eredmények alapján csak nagy körültekintéssel vonhatunk le következtetéseket (ezt húzza alá az is, hogy három egyetem is csak általánosságban, konkrét irányok és célországok megnevezése nélkül beszélt az IFT-ben a hallgatói cserekapcsolatairól). A jelenlegi helyzet felmérése nem hozott különösebb meglepetést: a legfontosabb partnerek továbbra is a környező országok, illetve a nyugati egyetemek közül kerülnek ki. Megfigyelhető az Egyesült Államok dominanciája: több egyetem is külön kiemelte az USA szerepét: „Az ez évi Nobel-díjak odaítélése is mutatja azonban, hogy az Amerikai Egyesült Államokban a legmagasabb az orvostudományi kutatások színvonalá. Indokolt, hogy a tanszéki kapcsolatok mellett intézményi szinten is bővítsük az Egyesült Államokkal az együttműködések számát és minőségét” – olvasható a Semmelweis Egyetem IFT-jében. Ezzel szemben Ázsia, főként a Távol-Kelet és egyéb amerikai országok éppúgy, mint például Oroszország csak elvétve jelennek meg; a fejlett országok közül hiányzik Ausztrália és Új-Zéland – a déli kontinens neve egyetlen intézmény IFT-jében sem kapott a diákkapcsolatok közt helyet. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy nem is létezik ilyen kapcsolat: a kutatás későbbi fázisaiban meg fogjuk vizsgálni az egyes intézmények IFT-n kívüli stratégiai terveit, kapcsolatait.

A fejlesztés stratégiai irányvonalaira az IFT-k alapján nem lehet következtetéseket levonni. Azt megállapíthatjuk, hogy a vizsgált egyetemek körében kevesebb hangsúly esett a tervek bemutatására, mint a jelen helyzet feltárására. A kevés információ alapján, ami ez az IFT-kben rendelkezésre áll, azt

* Az adott régióban az egyetem hallgatói – cserediákként vagy más formában – tanulnak.

mondhatjuk, az egyetemek kevésbé vállalnak kockázatot, s bár hajlandóság van az új kapcsolatok kialakítására, azok jellemzően azokra a földrajzi területekre irányulnak, ahol az intézménynek már kialakult kapcsolatai vannak. „A PTE hallgatói főleg angol és német nyelvből rendelkeznek megfelelő nyelvtudással ahhoz, hogy külföldön tanuljanak, ezért főleg a német és angol nyelvterületeken való új kapcsolatok kialakításán dolgozik az egyetem. Hallgatónk még nem elegendő létszámban beszélnek franciául, olaszul, spanyolul ahhoz, hogy ezeket a célországokat válasszák, ezekben a déli országokban ugyanis az oktatás sok esetben kizárólag az adott ország nyelvén történik.” – írja például a Pécsi Tudományegyetem.

A cserekapcsolatok bővítésével kapcsolatban valamennyi egyetem bizakodó hangnemet üt meg: a Pannon Egyetem például azt szeretné, hogy „a mesterképzés vonatkozásában (...) a kreditek legalább 20%-át a hallgatók külföldön vagy külföldi oktató által tartott tárgyakból szerezzék meg”. A nehézségekkel és a várható kihívásokkal egyedül a Miskolci Egyetem foglalkozott. Az ME IFT-je három olyan okot is megnevez, melyek megoldandó feladatok elé állítják a külföldi csereprogramjait bővíteni, adott esetben megtartani szándékozó hazai egyetemeket. Így a szűkülő piac és a nyelvi nehézségek mellett okként szerepelt az is, hogy a bi- vagy multilaterális kapcsolatba bevonni kívánt partner számára a magyar fél nem vonzó.

Néhány egyetem azonban a hallgatók külföld tapasztalatszerzéseinek negatívumait is számba vette. A BCE például attól tart, hogy „a legjobb hallgatók külföldi tanulási lehetőségei megsokszorozódnak”, és ezzel együtt, ennek hatására a „külső környezet elszívó hatása, beleértve a külföldi munkavállalást is, erősödik”. A Semmelweis Egyetem érzése szerint is itt kell keresni a problémák gyökerét: az orvosi egyetem Magyarország egészének szempontjából is súlyos problémának ítéli meg, hogy egyes területeken „a jelentkezők jó része eleve nem feltétlenül a magyar betegellátásban kíván elhelyezkedni”. Egy példaként említik a szakorvosjelölteket, akiknek „közel 65–70%-a a szakvizsga után külföldön szeretne állást vállalni”, hozzátéve, hogy „ez nem is ütközik különösebb akadályokba, a magyar orvosi diploma ugyanis jól konvertálható a világban”.

OKTATÓI MOBILITÁS

A hallgatók mellett az oktatók mobilitása is meghatározó része egy felsőoktatási intézmény nemzetközi kultúrájának. Ennek fényében érdekes, hogy az oktatók külföldi tapasztalatszerzési lehetőségeire a hallgatói párnál jóval kevesebb szót fordítottak az egyetemek. A külföldi professzorok, tanárok intézménybe csábításával pedig szinte egyáltalán nem is foglalkoztak: mindösszesen két egyetem írt erről. Pedig a nemzetköziesedésnek kevés autentikusabb mérőszámát lehet elképzelni annál, hogy egy intézmény hány külföldi akadémikust, szaktekinélyt, vendégprofesszort képes a kapuin belülré csábítani.

Saját oktatók külföldi szereplése

Saját munkatársainak (oktatók és az adminisztratív munkatársak) külföldi tapasztalatszerzési lehetőségeiről a vizsgált egyetemek közül hat írt az IFT-jében. A korábban már ismertetett régiók közül a főbb oktatói célpontok a következőképpen alakulnak:

2.6 táblázat Saját oktatók kapcsolata az egyes külföldi régiókkal az IFT-k tükrében

Régió	A régióval jelenleg kapcsolatban álló vizsgált magyar egyetemek száma
Nyugat-Európa	6
Kelet-Európa	7
Észak-Amerika	2
Közép- és Dél-Amerika	0
Ázsia	2
Ausztrália/Új-Zéland	0
Afrika	0

34

A táblázatban közölt számok alacsony értékeit magyarázhatja, hogy mindösszesen hat egyetem írt erről a témáról, közülük három csupán általánosságokban, konkrét helyek megnevezése nélkül írt az oktatói utazásokról. A Semmelweis Egyetem például – bár két mondatban elfér az ezzel kapcsolatos mondanivalója – utal arra, hogy jó kapcsolatot ápol külföldi oktatókkal: *„Egyetemünkön szívesen oktatnak külföldi vendégtanárok, nemcsak idegen nyelvű programjainkban, hanem a magyar nyelvű alap- és graduális képzésben is.”* Sőt, az orvosi egyetem ezeket a kapcsolatokat már intézményesített viszony keretében intézi: *„A tanárok fogadására létrehoztuk a Vendégprofesszori Alapszabályt, melynek elvei alapján intézményesített formában színesítjük a jövőben az oktatói palettát.”* – írja az intézményfejlesztési terv. Hasonló a helyzet a BCE esetében is: a közgazdaságtudományi egyetem stratégiai dokumentumában egy bekezdés foglalkozik a bejövő / kimenő oktatói mobilitással. Ezzel kapcsolatos célként az Erasmus programon belül, 2007–2013 közt *„a korábbi évekhez viszonyítva közel háromszoros forgalomnövekedés”* van megjelölve. De arra is akad példa, hogy az oktatók utazását a hallgatói cserekapcsolatok szolgálatába kívánják állítani, a Pannon Egyetem egyik deklarált célja *„azon oktatói kiutazások támogatása, amelyek a hallgatói mobilitás növekedését indukálják”*.

2.7 táblázat Saját oktatók külföldi és/vagy idegen nyelvű publikációs tevékenysége

		BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE
4-3 Külföldi és/vagy idegen nyelvű publikációs tevékenység											
1	Külföldi publikációk impakt faktora				●						
2	Külföldi publikációk impakt faktora meg van említve, de nincs számszerűsítve						●				
3	Külföldi / idegen nyelvű publikációk számszerűsített bemutatása				●		●	●	●	●	
4	(Általános) beszámoló a külföldi / idegen nyelven végzett publikációs munkáról		●		●	●					
Meglévő ismérvek száma		0	1	0	3	1	2	1	1	1	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		0%	25%	0%	75%	25%	50%	25%	25%	25%	17%

Az utazások mellett fontos szerepe van az egyetemek külföldi megítélésében az oktatók tudományos munkásságának, az idegen nyelvű publikációknak. Minden szónál többet elárul a téma vélt

hazai fontosságáról a fenti, igencsak foghíjas táblázat. A SE karokra lebontva mutatja be nem csak a publikációk számát, de azok impakt faktorát is: „A kar oktatóinak éves szinten közel 1000 db közleménye jelenik meg, ennek közelítőleg 50 %-át külföldi lapokban publikálják.” – írják az Általános Orvostudományi Karról – „a külföldi lapokban a közlemények összesített impakt faktora az utóbbi 4 évben meghaladja az 1000-et”. Érdekes, hogy az akadémiai munkásság nemzetközileg is elismert mutatója (impakt faktor) a többi egyetem IFT-jében legfeljebb nagy általánosság szintjén van megemlítve („néhány kiemelkedő területen nemzetközileg elismert eredményekkel rendelkezünk. Ezt támasztja alá a jelentős számú nemzetközileg is kiemelkedő reputációjú, magas impakt faktorú egyetemi publikáció, számos lezárult és még futó sikeres K+F projekt” – PTE), de jellemzően inkább sehogy (a 10 vizsgált IFT-ből 6-ban egyetlen egyszer sem szerepel az „impakt” szó).

Külföldi oktatók vendégszereplése

A külföldi oktatók hazai vendégszerepléséről még kevesebb szó esik az IFT-kben. Ezt a tényt részben magyarázhatja a külföldi professzorok, tanítók alacsony száma a hazai intézményekben: a témáról pontos Erasmus-statisztikákkal szolgáló Pannon Egyetemen a 2001/2002 és 2005/2006 között eltelt öt tanév során összesen 44 alkalommal fordult meg külföldi tanár. Bár a számok folyamatos emelkedést mutatnak, éles az ellentét, ha ezt akár a kiutazó hallgatók (302), akár a kiutazó oktatók (56) számával vetjük össze. A Miskolci Egyetem a 2005. évről szolgáltat hasonló statisztikával – az eltérés itt még kontrasztosabb –, 596 fő oktatói kiutazásra jutott 121 fő beutazás.

2.8 táblázat Külföldi oktatókkal kapcsolatos célok, tervek

		BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE
5 Külföldi oktatók intézménybe csábítása											
1	Külföldi oktatók intézménybe csábítása, mint cél		●	●			●			●	
2	Nemzetközi kutatóhelyek kialakítása mint cél						●				
3	Jelenleg is fennálló, intézményesített kapcsolat külföldi vendégoktatókkal				●					●	
Meglévő ismérvek száma		0	1	1	1	0	2	0	0	2	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		0%	33%	33%	33%	0%	67%	0%	0%	67%	0%

A külföldi oktatókkal való kapcsolattal két egyetem (PTE, PE) IFT-jében találkozhatunk. A pécsi egyetem konkrét összeget rendel a beutazó oktatók kiadásainak a fedezésére, másrészt nevesít néhány „kiemelt” egyetemet, amellyel oktatócsere-megállapodást kötöttek (ezek mindegyike egyébként a környező országokban található). Az intézmény másik – témába vágó – célja, „nemzetközi kutatóhelyek kialakítása, amelyek révén nemzetközi kutatógárdát tudunk egyetemünk kutatási projektjei számára idevonzani”. A PE is hasonló oldalról közelíti meg a külföldi oktatók kérdését: az intézmény egyik célja „külföldi PhD-hallgatók foglalkoztatása”, ami véleményük szerint nemcsak az oktatási, hanem a kutatási tapasztalatcserében is jelentős segítség lehet.

2.9 táblázat Erasmus kapcsolatok legfrissebb adatai az egyetemi IFT-kben

	Hallgatói mobilitás				Oktatói mobilitás			
	Beutazó		Kiutazó		Beutazó		Kiutazó	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Budapesti Corvinus Egyetem	N.A.*	-	N.A.*	-	N.A.*	-	N.A.*	-
Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	N.A.*	-	N.A.*	-	N.A.*	-	N.A.*	-
Eötvös Loránd Tudományegyetem (2005/06)	35	10,77%	290	89,23%	N.A.*	-	88	-
Semmelweis Egyetem	192**	50,0%	192**	50,0%	48**	50,0%	48**	50,0%
Debreceni Egyetem (2005/06)	99	31,63%	214	68,37%	N.A.*	-	N.A.*	-
	Hallgatói mobilitás				Oktatói mobilitás			
	Beutazó		Kiutazó		Beutazó		Kiutazó	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Pécsi Tudományegyetem	N.A.*	-	N.A.*	-	N.A.*	-	N.A.*	-
Szegedi Tudományegyetem (2005/06)	N.Ö.***	-	N.Ö.***	-	N.Ö.***	-	255	-
Miskolci Egyetem (2006/07)	40	37,74%	66	62,26%	25	30,05%	53	67,95%
Pannon Egyetem (2005/06)	36	30,00	84	70,00%	15	34,88%	28	65,12%
Szent István Egyetem	N.A.*	-	N.A.*	-	N.A.*	-	N.A.*	-

Egyes egyetemek problémákról is beszámolnak. „Az Egyetem 85 intézményes kapcsolata mellett a nemzetközi mobilitás növekedett, de nem sikerült előrelépni a külföldi oktatók meghívása, a vendégprofesszori rendszer kialakításában” – olvasható a ME IFT-jében.

Az egyetemek alkalmazottai nem csak a tanárok, de csupán néhány olyan akadt, amelyik fontosnak tartotta az adminisztrációban dolgozó munkatársak szerepét is megemlíteni. A Debreceni Egyetem például két nemzetközi szerződést (Babes-Bolyai Tudományegyetemmel és Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemmel) kötött az IFT keretében: mind a kettő kiemeli, hogy lehetőséget kívánnak biztosítani az adminisztrációban dolgozó kollégák nemzetközi tapasztalatcseréjére: „a 2007–13 között induló új Egész életen át tartó tanulás program – Erasmus program keretein belül már nemcsak oktatóink és hallgatóink cseréjére kerülhet sor, hanem az egyetemi adminisztrációban dolgozók is lehetőséget kapnak az európai tapasztalatcserére”. A ME pedig az oktatási adminisztráció fejlesztésének igényét fogalmazta meg.

* Az adat nem áll rendelkezésre

** Keretszám

*** Nem összehasonlítható a többi intézmény hasonló adataival, mivel az adatok más – idősorosan aggregált szerkezetben – lettek közölve

KAPCSOLAT NEMZETKÖZI SZERVEZETEKSEL

2.10 táblázat Az egyetemek intézményi kapcsolatai az egyes külföldi régiókkal az IFT-k tükrében

Régió	A régióval intézményesített kapcsolatban álló magyar egyetemek száma
Nyugat-Európa	8
Kelet-Európa	8
Észak-Amerika	6
Közép- és Dél-Amerika	1
Ázsia	4
Ausztrália/Új-Zéland	1
Afrika	1

37

A nemzetközi szervezetek többsége a korábban tárgyalt témához kapcsolódik: a gyakorlatilag valamennyi IFT-ben (legalább említés szintjén) felbukkanó Erasmus az európai hallgatói és oktatói mobilitás növekedését hivatott elősegíteni. A szintén gyakran felbukkanó CEEPUS I és CEEPUS II (*Central European Exchange Program for University Studies*) programok eleinte a visegrádi négyek országai mellett Ausztria és Bulgária egyetemei közötti hallgatócserék lebonyolítását tűzte ki célul, ma már valamennyi kelet- és közép-európai ország tag a szervezetben.

2.11 táblázat Erasmus-szerződésekkal kapcsolatos célkitűzések

	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE	
6-1 ERASMUS											
1	Erasmus partnerek számának növelése	●	●					●	●		
2	Erasmus partnerkapcsolatok minőségi javítása	●	●		●				●		
3	Erasmusra szánt összeg növelése			●							
4	Erasmusban részt vevők számának növelése						●				
Meglévő ismérvek száma		1	2	2	1	0	0	1	1	2	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		25%	50%	50%	25%	0%	0%	25%	25%	50%	0%

A listát – ez nem meglepő, de kérdéses, hogy kívánatos-e – a környező országok, régiók vezetik. Majdnem mindegyik egyetem beszámol arról, hogy a környező országok és Nyugat-Európa egyetemeivel kapcsolatban áll. A korábbi statisztikákhoz képest szembeötlő változást egyedül Ázsia jelentősnek mondható növekedése jelenti: több egyetem is megemlíti, hogy kiemelten fontosnak tartja a gyorsan fejlődő ázsiai térséggel való mihamarabbi kapcsolatfelvételt: „*Középtávú célunk ezen említett partnerkapcsolatok ápolása mellett új, hasonló tartalmú bilaterális szerződések megkötése más jelentős amerikai és ázsiai egyetemekkel*” – írja a PE.

A Pécsi Tudományegyetem egy szempontból kiemelkedik a nemzetközi kapcsolatok terén a többi egyetem közül: saját alapítású nemzetközi szervezettel büszkélkedhet. A University Network of

the European Capitals of Culture (UNECC) tagjai, a tervek szerint, Európa kulturális fővárosaiban működő egyetemek, akik oktatási, kutatás és mobilitás mellett kulturális területen is együttműködnek. Az egyetem azonban semmilyen további információt nem szolgáltatott e szervezetet illetően, így az eddig elért eredményeket, illetve a jövőbeli terveket és általában, a szervezet elé kitűzött célokat homály fedi, akárcsak szerepét az egyetem életében.

A nemzetközi akadémiai kapcsolatok egy fontos eleme a közös kutatás-fejlesztés. Erre a témára szintén több intézmény kitért az IFT-ben. *„Stratégiai célunk tehát (...) nemzetközi kutatóhelyek kialakítása, amelyek révén nemzetközi kutatógárdát tudunk egyetemünk kutatási projektjei számára idevonzani”* – írja a Pécsi Tudományegyetem. A PTE egyébként konkrét célszámot is kijelölt a nemzetközi kapcsolatok fejlesztésének: elvárásuk szerint a külkapcsolati szerződések számát a 2006-os bázishoz mérten 30 százalékkal kell emelni.

Beszédes tény, hogy nemzetközi akkreditációt csupán három intézmény, és ők is alig egy-egy mondat erejéig, említi meg az IFT-ben. *„A nemzetközi akkreditáció a tandíjas nemzetközi kereslet mozgásának fontos tényezője, a minőség biztosításának egyik technikája. A tervidőszakban a Gazdálkodástudományi Kar portfóliójában jelenhet meg az európai akkreditáció (EQUIS), ennek előkészítését és a felkészülés koordinációját kari ügyként kell kezelni, amelyhez az egyetem központi egységei minden segítséget megadnak.”* – írja a BCE. A SZTE pedig európai szinten akkreditált alapszakok („Eurobachelor”) és mesterszakok indításától várja a külföldre irányuló mobilitás előrelendítését.

ÖSSZEZÉS

A kutatás eredményeinek értékelésekor nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy jelen tanulmány megállapításai, a feltárt vagy feltárni vélt összefüggések, tények legalább annyira – ha nem még inkább – minősítik az egyes egyetemek intézményfejlesztési terveit, mint az általuk követett gyakorlatot, a „valóságot”. Az IFT-k létrejötté külső, törvényi kényszernek köszönhető, és ez gyakran érezte hatását a szövegeken, ráadásul több intézet is jelezte: rendelkeznek más, a saját igényeiknek inkább megfelelő, részletesebben kidolgozott stratégiai dokumentumokkal is.

Ezek elemzése a kutatás következő fázisának fontos feladata lesz.

Nem mehetünk el ugyanakkor szótlannul az IFT-kből leszűrt tanulságok, megállapítások mellett sem. Egyrészt a felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény (Ftv.)⁴ 115. § 1) bekezdése alapján az intézmény fenntartói irányításának, a szervezeti és működési szabályzata mellett ez az alapja. A fenntartó – jelen esetekben a magyar állam – ezt a dokumentumot ellenőrzi, vizsgálja felül; a törvényalkotók elképzelése szerint az irányítási-ellenőrzési feladatok ellátásának fontos eszköze. A 122. § (1) bekezdése kimondja:

„Az állami felsőoktatási intézmény intézményfejlesztési tervének keretei között

- a) látja el fejlesztési feladatait,
- b) beruházást indíthat, illetve a rendelkezésére bocsátott, továbbá a tulajdonában lévő vagyonnal részt vehet beruházás közös megvalósításában”.

Fontos momentum, hogy a törvény értelmében ez a dokumentum képezi az egyetemi szenátus által készítendő kutatási-fejlesztési-innovációs stratégia alapját.

4 Ld. http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=A0500139.TV

Tartalmi oldaláról vizsgálva azt mondhatjuk, hogy az IFT-kből fontos tanulságok szűrhetőek le. Ez alapján a hazai egyetemek nemzetköziesedéséről elmondható, hogy a rendszerben számos egyensúlytalanság figyelhető meg. A hallgatói mobilitás szemmel láthatóan hangsúlyosabb az oktatói mobilitásnál, másrészt a hazai érintettek külföldi utazásairól, tanulmányi lehetőségeiről több szó esik, mint a külföldiek hazai intézményekbe csábításáról, illetve ennek strukturális/szervezeti feltételeiről.

A külföldi hallgatók becsábításánál mindegyik intézmény kiemelte, hogy ennek előnyös pénzügyi következményei vannak – sőt, többen ettől várják a negatív hazai demográfiai trendek orvosságát. A magyar hallgatók külföldi utazásainak az intézményre vonatkozó esetleges negatív következményeiről (például: a hallgató úgy dönt, hogy kint marad, esetleg eleve nem magyar intézményben kezdi meg felsőoktatási tanulmányait) csak két egyetem írt röviden (SE, BCE).

Szinte mindegyik IFT-re – legalábbis a vizsgált fejezetekre – jellemző, hogy kerülik a „hard” adatokat. Az intézmény munkatársai által jegyzett cikkek impakt faktorát csak egy egyetem tartotta lényegesnek közölni, az Erasmus-statisztikákat leszámítva számadatokkal csak elvétve találkozhatunk. Szintén megkérdőjelezhető annak a gyakorlatnak a helyessége, miszerint az egyetemek – és itt nem csupán a nemzetköziesedés témaköréről beszélünk – csak nagyon ritkán mérik magukat össze az általuk elért teljesítményt külföldi egyetemek azonos mutatóival. (A meglevő összehasonlítások sem a legfontosabbnak nevezhető területeken ejtik meg – például a BME a hallgató/oktató arányt méri össze a közelebről meg nem nevezett „versenyárs külföldi elit műszaki egyetemek” adatával). Harmadik kérdéses terület a tervekhez kapcsolódik. Egyfelől az egyetemek a jövőről alkotott elképzeléseket jellemzően nem kötötték össze költségvetési tételekkel – a helyenként grandiózusnak ható tervek mögül rendre hiányoznak annak megvalósítási költségei, még inkább a pénz előteremtésére vonatkozó tervek. A legtöbb esetben az egyetemek szintén adósok maradnak a bemutatott tervek „mögöttes valóságának” ismertetésével: így nem derül ki például, mire alapozva kívánja a PTE az egyetem külkapcsolati szerződéseinek számát 4 év alatt 30 százalékkal emelni – csak, hogy egy kiragadott példát említsünk.

Az eddig felsorolt negatívumok mellett szót érdemelnek a pozitívumok. Egyfelől az IFT mint intézmény rákényszerítette az egyetemeket, hogy a nemzetköziesedés témájával foglalkozzanak. Bár szemmel láthatóan néhányaknak ez volt az első komolyabb számvetése ezzel a témával, örömteli, hogy az egyetemek többsége már komoly munkáról tud beszámolni. Az egyetemek felmérték, hogy hosszú távon akár túlélésük is múlhat azon, milyen mértékben képesek bekapcsolódni a nemzetközi vérkeringésébe. Bár a célként kitűzött állapot helyenként még arányt téveszteni látszik, eredményként értékelhető, hogy a rendszerváltás előtti „nyugodtabb” közeghez képest a nemzetközi verseny nem megriasztotta az egyetemek döntő többségét, a kihívások mögött egyre inkább az új lehetőségeket veszik észre.

A KUTATÁS CÉLJA

Jelen kutatás a Tempus Közalapítvány megbízásából a Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja munkatársainak közreműködésével készült. A kutatás célja Magyarország tíz vezető felsőoktatási intézménye nemzetköziesedésének megfigyelése volt, az említett intézmények angol nyelvű honlapjainak alapos átvizsgálásával.

ADATFORRÁS

Adatforrásként tíz magyarországi felsőoktatási intézményt választottunk, melyből három klasztert alakítottunk ki. Az első klaszterbe négy budapesti egyetem került, melyek országosan elismert kutatóműhelyei az intézmények falain belül oktató tudományterületeknek: Budapesti Corvinus Egyetem, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Eötvös Loránd Tudományegyetem, valamint a Semmelweis Egyetem. A második klasztert a vidéken működő univerzális egyetemek alkották, nevezetesen a Debreceni Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem és a Szegedi Tudományegyetem, melyek méretüknél és relatíve széles oktatási profiljuknál fogva jelentős számú külföldi hallgatót fogadnak. A harmadik klaszterbe a vidéki specializált egyetemek kerültek, melyek, bár relatíve szűk oktatási profillal rendelkeznek, az oktatott tárgyaknak és a kutatott tudományterületeken elért nagyfokú specializációnak köszönhetően regionális/országos szinten egyedi programot kínálnak. A negyedik klasztert három külföldi egyetem alkotta. Utóbbi csoport a nemzetközi gyakorlattal történő összevetés céljából került a vizsgálatba. Ez alapján betekintést nyerhetünk a külföldi egyetemek honlapokon folytatott kommunikációs gyakorlatába is.

3.1 táblázat Az adatgyűjtéshez felhasznált egyetemek

Felsőoktatási intézmény neve – magyar egyetemek	Rövidítés*	A kiválasztás kritériuma
1 Budapesti Corvinus Egyetem	BCE	budapesti egyetem
2 Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem	BME	budapesti egyetem
3 Eötvös Loránd Tudományegyetem	ELTE	budapesti egyetem
4 Semmelweis Egyetem	SE	budapesti egyetem
5 Debreceni Egyetem	DE	vidéki univerzális egyetem
6 Pécsi Tudományegyetem	PTE	vidéki univerzális egyetem
7 Szegedi Tudományegyetem	SZTE	vidéki univerzális egyetem
8 Miskolci Egyetem	ME	vidéki specializált egyetem
9 Pannon Egyetem	PE	vidéki specializált egyetem
10 Szent István Egyetem	SZIE	vidéki specializált egyetem
Felsőoktatási intézmény neve – külföldi egyetemek	Rövidítés*	A kiválasztás kritériuma
1 Erasmus University Rotterdam	EUR	nemzetközi kitekintés
2 Aston University	AU	nemzetközi kitekintés
3 Hon Kong University of Science and Technology	HUST	nemzetközi kitekintés

* Ahol lehetett, az egyetem hivatalos rövidítését használtuk a tanulmány további részeiben a bemutatásra kerülő táblázatok helytakarékosabb megjelenítése céljából. Amely intézmény nem rendelkezett a hivatalos kiadványokban közölt névrövidítéssel, magunk hoztuk létre azt az egyetem nevének kezdőbetűi felhasználva.

Az adatgyűjtés 2009. március 28. és május 4. között zajlott. Az adatfelvételt Gálosi Boglárka egyetemi hallgató és Nagy Gábor doktorandusz hallgató végezte. Az adatgyűjtés során alapvetően szekunder adatforrásokból dolgoztunk. A fenti táblázatban felsorolt egyetemek (elsősorban) angol nyelvű honlapjait vizsgáltuk a nemzetköziesedésre utaló tevékenységek azonosítása céljából. Több egyetem esetében is megfigyelhető volt a számos világnyelven történő internetes adatközlés, a weblapokra kihelyezett információ mennyisége és mélysége alapján azonban az angol nyelvű honlapok vizsgálata mellett döntöttünk.

Mivel semmilyen korábban végzett hasonló kutatásra nem támaszkodhattunk, a kigyűjtendő ismérvek köre és tartalma folyamatosan alakult, ahogy egyre több honlapot vizsgáltunk meg. A kigyűjtött adatok rendszerezése is rugalmasan változott az adatgyűjtés során, mivel a vizsgált egyetemek, bár meglehetősen hasonló tevékenységi körrel rendelkeznek, mégis eltérő súllyal jelenítik meg a számukra releváns információt.

Az adatgyűjtés operatív része a következőképpen zajlott. Miután meghatároztuk a rögzíteni kívánt ismérvek körét, újra megvizsgáltuk az alapmintaként definiált felsőoktatási intézmények angol nyelvű hivatalos honlapját, hogy kigyűjtsük a számunkra releváns információt. Érvényes információként értelmeztük azokat az adatokat, melyek a honlapok menüpontjai között barangolva egyszerűen, a weblap strukturális felépítésének alapos ismerete nélkül elérhetőek voltak. Nem tekintettük releváns információnak az olyan megoldásokat sem, ahol az angol nyelvű menüpont vagy szövegrészre történő klikkelés után a látogató egy magyar nyelvű oldalra jutott.

A kutatás során feltárt tevékenységi területek és az azokhoz tartozó funkciók köre az általunk vizsgált tíz egyetem honlapjának vizsgálata alapján került tehát meghatározásra. A honlapokra kihelyezett információ alapján és az ezt követő csoportosítási eljárást követően az alábbi főbb kategóriákat azonosítottuk: (1) általános információ, (2) ERASMUS – nemzetközi kapcsolatok – tanúsítványok, (3) diákok, (4) oktatók, (5) egyetemi szervezetről.

A nemzetköziesedést jellemző ismérvek mellett jeleztük ("●"), hogy a vizsgált intézmény rendelkezett az adott jellemzővel. A honlapok átvizsgálását és az indikátorok elhelyezését követően összeadtuk az adott ismérvcsoportban az adott intézmény által megjelenített ismérvek számát. Majd ezt a számot viszonyítottuk az adott ismérvcsoport összes jellemzőjéhez. Utóbbi mutatószám megfelelően reprezentálja, hogy az adott intézmény a megadott jellemzőkör (ismérvcsoport) hány százalékával rendelkezik. Értelemszerűen, az összes tulajdonsággal rendelkező intézmény 1,00-ás (100%) mutatót ért el.

A módszert jogosan érhetik olyan kritikák, hogy további, a nemzetköziesedés viszonylatában fontos ismérvek kimaradtak az értékelésből. Ez valóban így van. Másrészt viszont az általunk vizsgált populáció tulajdonságait jól jellemzi az adatgyűjtés során kialakított kritériumrendszer, és kutatásunk célja tulajdonképpen ez volt – Magyarország tíz vezető felsőoktatási intézménye nemzetköziesedésének megfigyelése a honlapokon feltüntetett információra hagyatkozva.

EREDMÉNYEK KIÉRTÉKELÉSE

Az angol nyelvű honlapok vizsgálata során összesen huszonegy jól elkülöníthető tevékenységi kört, „ismérvcsoportot” különböztettünk meg. Az eredményeket bővebben az alábbiakban ismeretjük. Terjedelmi korlátok miatt a kutatás során előállított összes táblából csak néhányat emeltek ki itt. Az elemzésből kimaradt táblázatok a mellékletekben megtalálhatók. A melléklet továbbá tar-

talmazza három külföldi egyetem (Erasmus University Rotterdam, Aston University, Hong Kong University of Science and Technology) esetében gyűjtött jellemzők körét is, mely kiegészíti a tanulmányban közölt magyar egyetemekről közölt adattáblákat.

Első ismérvcsoport. Általános információ

Az első ismérvcsoportban az egyetem weblapon történő kommunikációs gyakorlatát rögzítettük. Megvizsgáltuk, hogy az intézmények kezdő oldalain milyen jellegű információval fogadják a honlapra látogatókat. Itt az egyetemi bemutatkozó jellegéről, a küldetésnyilatkozat, a vízió egyértelmű kommunikációjának mértékéről gyűjtöttünk adatokat.

Egyetemi bemutatkozó

A 2. táblázat (2–1, 2–2 ismérvcsoport) az intézmény általános céljairól, küldetéséről, valamint a bemutatkozásról közöl információt. A legtöbb intézmény bemutatkozó levéllel, rövid filmes összefoglalóval köszönti a honlap látogatóit, és jellemző az egyetemnek otthont adó település, ország rövid ismertetése is. Érdekes megfigyelés, hogy csupán egyetlen intézmény, a Semmelweis Egyetem fogalmazta meg küldetésnyilatkozatát az érdeklődő számára. Az SE Európa vezető gyógyszerészeti és egészségügyi tudományi egyeteme. Küldetésnyilatkozata is ezt tükrözi. A honlapon felsorolt számos cél közül csak néhányat emelünk ki: *Új kezelési eljárások kifejlesztése, A gyógyászati eljárások széles társadalmi rétegekhez történő eljuttatása, különös tekintettel azok előremutató gyógyászati alkalmazásokban történő hasznosítására.*

Talán ennél is szembetűnőbb, hogy a vizsgálatba bevont egyetlen intézmény sem jeleníti meg jól elkülönülő formában vízióját a honlapokra kihelyezett információk között. Az intézmények egy része a bemutatkozó levélben vagy a rektori köszöntőben tér ki a szervezet víziójának ismertetésére, mások viszont egyáltalán nem utalnak a szervezet jövőbeni elképzelt helyzetére. A Budapesti Corvinus Egyetem víziója a tudásalapú társadalom formálása, a Debreceni Egyetem a régió tudásközpontjává szeretne válni, míg a Pécsi Tudományegyetem az intézmény környezetében élő közösségek élethosszig tartó oktatását tűzte ki célul.

Az 2. táblázat (2–1 és 2–2 ismérvcsoport) alapján megállapítható, hogy a Miskolci Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem és a Szent István Egyetem bizonyult a legjobb kommunikátornak az általános információ, a küldetésnyilatkozat, valamint a célok közlése szempontjából. A 2–2 ismérvcsoport információközlési mutatója alapján (az intézmények többségénél 0,67–1,00 közötti értéket figyelhetünk meg) látható, hogy az egyetemek többsége fontosnak tartja a honlapra látogatókkal megosztani az intézményről szóló alapvető információkat, és ezt a honlapokra kihelyezett szöveges bemutatkozó, illetve rövidfilm is tükrözi.

A 2. táblázat adatrögzítési mintázatát figyelve még egy dolog szembetűnő: a vidéki specializált egyetemek általában fontosnak tartják az intézménynek otthont adó település bemutatását a honlapon. A vidéki univerzális egyetemeknél és a fővárosban működő egyetemeknél, úgy tűnik, kisebb hangsúlyt kap a település bemutatása a honlapon. Ez valószínűleg azzal magyarázható, hogy egy viszonylag specializált, relatíve szűk oktatási profilú egyetem a lokális, regionális nevezetességek, a kisvárosi hangulat, a barátságos közösség kihangsúlyozásával tudja a hallgatókat vidékre csalogatni. Ezzel szemben a nagyobb vidéki, budapesti egyetemek programkínálata már önmagában is vonzó tényező lehet egy felsőoktatási intézmény kiválasztásánál.

3.2 táblázat Általános információ

Intézmény neve / Azonosított ismérvek	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE
2-1 Küldetésnyilatkozat - általános információ - célok megjelölése										
1 Bemutató levél, köszöntő		●	●	●	●			●	●	●
2 Küldetésnyilatkozat				●						
3 Vízión	●				●	●		●	●	
4 Az egyetemnek otthont adó település, ország bemutatása (szöveg / film), magyar						●		●		●
5 Az egyetemnek otthont adó település, ország bemutatása (szöveg / film), idegen nyelvű	●	●				●		●		●
Meglévő ismérvek száma	2	2	1	2	2	3	0	4	2	3
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül	0,4	0,4	0,2	0,4	0,4	0,6	0	0,8	0,4	0,6
2-2 Egyetemi bemutatkozó										
1 Az intézmény alapításának éve	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
2 Szöveges bemutatkozó	●		●	●	●	●		●	●	
3 Rövidfilm az egyetemről	●					●	●	●		
Meglévő ismérvek száma	3	1	2	2	2	3	2	3	2	1
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül	1	0,33	0,67	0,67	0,67	1	0,67	1	0,67	0,33

Második ismérvcsoport. ERASMUS - Nemzetközi kapcsolatok - Tanúsítványok

A második ismérvcsoportban az intézmények nemzetközi kapcsolataival (ERASMUS program, egyéb nemzetközi kapcsolatok), valamely kiemelkedő tevékenységükért kapott elismervények vizsgálatával foglalkoztunk.

ERASMUS program

A felsőoktatási intézmények többségénél a külföldi (hazai) hallgatók, oktatók fogadása (külföldi tanulmányutakra történő kiküldése) általában az ERASMUS program rendezett keretei között zajlik. Emellett természetesen egyéb lehetőség is nyílik a hallgatók, oktatók számára a külföldre történő utazásra (pl. egyetemek közötti megállapodások, állami ösztöndíjak, alapítványok által nyújtott támogatás, stb.), az ilyen jellegű csereprogram többsége azonban az ERASMUS keretében bonyolódik. Az alábbiakban e tevékenység honlapon történő megjelenítésének vizsgálati eredményeit ismertetjük.

A 3.3 táblázat az ERASMUS programban történő részvételről ad tájékoztatást. Az eredményekből látható (3–1 ismérvcsoport), hogy az intézmény neve, internetes elérhetősége, a programban történő részvétel első éve, stb. – kevés kivételtől eltekintve – közlése minden intézmény számára fontos. A vizsgálatok eredménye alapján látható, hogy a budapesti egyetemek általában magas információközlési mutatóval rendelkeznek (1,00–0,67). A vidéken működő egyetemek közül magas információközlési mutatóval rendelkezik a Szent István Egyetem (1,00), a Szegedi Tudományegyetem (0,67) és a Pannon Egyetem (0,67). E kategóriában nem közölt információt a Miskolci Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem.

3.3 táblázat ERASMUS - Nemzetközi kapcsolatok - Tanúsítványok

Intézmény neve / Azonosított ismérvek	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE	
3-1 Az ERASMUS programban részt vevő intézmény azonosíthatósága											
1	Az intézmény megnevezése nemzeti nyelven	●	●	●		●		●	●		●
2	Az intézmény neve angol nyelven	●	●	●	●	●		●	●		●
3	Az intézmény ERASMUS azonosító kódja	●	●	●				●			●
4	Internetes cím	●	●	●	●			●	●		●
5	Az ERASMUS programban történő részvétel első évének megjelölése	●		●							●
6	Az ERASMUS szerződésben vállalt kötelezettségek kinyilatkoztatása	●		●					●		●
Meglévő ismérvek száma		6	4	6	2	2	0	4	4	0	6
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		1,00	0,67	1,00	0,33	0,33	0,00	0,67	0,67	0,00	1,00
3-2 Az intézmény részéről az ERASMUS programot képviselő személy adatai											
1	Név	●	●	●	●		●	●	●	●	●
2	Titulus	●	●	●	●		●	●	●	●	●
3	Szervezeti egység neve	●	●	●	●		●		●	●	●
4	Az intézményen belül betöltött funkció pontos megnevezése	●	●	●	●		●	●	●	●	●
5	Telefonos elérhetőség	●	●	●	●		●		●	●	●
6	Elérhetőség faxon	●	●	●	●				●	●	●
7	E-mailes elérhetőség	●	●	●	●		●		●	●	●
8	Az intézmény pontos címe	●	●	●	●		●	●	●	●	●
Meglévő ismérvek száma		8	8	8	8	0	7	4	8	8	8
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		1,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,88	0,50	1,00	1,00	1,00
3-3 ERASMUS intézményi koordinátor, kontaktszemély											
1	Név	●	●	●	●		●	●	●	●	●
2	Titulus	●	●	●	●		●	●	●	●	●
3	Szervezeti egység neve	●	●	●	●		●	●	●	●	●
4	Az intézményen belül betöltött funkció pontos megnevezése	●	●	●	●		●	●		●	●
5	Telefonos elérhetőség	●	●	●	●		●	●	●	●	●
6	Elérhetőség faxon	●	●	●	●			●	●	●	●
7	E-mailes elérhetőség	●	●	●	●		●	●	●	●	●
8	Az intézmény pontos címe	●	●	●	●		●	●	●	●	●
Meglévő ismérvek száma		8	8	8	8	0	7	8	7	8	8
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		1,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,88	1,00	0,88	1,00	1,00
3-4 ERASMUS partnerintézmények											
1	Partner egyetemek számának feltüntetése a honlapon	●		●			●	●		●	
2	Partneri kapcsolatok évek szerinti alakulása							●			

Intézmény neve / Azonosított ismérvek	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE
3-4 ERASMUS partnerintézmények										
3 Partneri kapcsolatok karok szerinti megoszlása	●					●	●		●	
Meglévő ismérvek száma	2	0	1	0	0	2	3	0	2	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül	0,67	0,00	0,33	0,00	0,00	0,67	1,00	0,00	0,67	0,00
3-5 Egyéb nemzetközi kapcsolatok										
1 Külföldi egyetemekkel fenntartott kapcsolatok	●		●			●			●	
2 Külföldi partner egyetemek listájának feltüntetése	●	●	●			●	●		●	●
Meglévő ismérvek száma	2	1	2	0	0	2	1	0	2	1
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül	1,00	0,50	1,00	0,00	0,00	1,00	0,50	0,00	1,00	0,50
3-6 Egyéb nemzetközi kapcsolatok										
1 Oktatói mobilitás mutató							●			
2 Financial Times európai rangsor	●									
3 European Quality Label	●									
4 Academic Excellence Award	●									
Meglévő ismérvek száma	3	0	0	0	0	0	1	0	0	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül	0,75	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,25	0,00	0,00	0,00

Az intézmény részéről a programot képviselő személy adataira vonatkozóan (3–2 ismérvcsoport) szinte mindegyik egyetem magas információközlési mutatóval rendelkezik. A némileg hiányos információt közlő csoportba sorolható a Pécsi Tudományegyetem (0,88) és a Szegedi Tudományegyetem (0,50). Ebben a kategóriában egyáltalán nem közöl információt a Debreceni Egyetem.

Az Erasmus koordinátor személyére vonatkozóan (3–3 ismérvcsoport) az intézmények szintén jól teljesítenek. Szinte teljes körű információközlési mutatóval (0,88) rendelkezik még a Pécsi Tudományegyetem. A Debreceni Egyetem sajnos e kategóriában sem jeleskedett – a vizsgált ismérvek közül egyet sem azonosítottunk a honlapok tanulmányozása során.

A budapesti egyetemek hangsúlyos megjelenési felületet biztosítanak az Erasmus programhoz köthető adatok közlésének. A vidéki egyetemek többsége is fontosnak tartja ezt, de náluk mégis megfigyelhető némi hiányosság a közölt információ mennyiségét, mélységét illetően. Főleg a 3–1 ismérvcsoport esetében tapasztalhatók szisztematikus hiányosságok a vidéki egyetemeknél. Itt pl. az ERASMUS azonosító kódra, a programban történő részvétel első évének megjelölésére vagy az ERASMUS keretében vállalt kötelezettségek egyértelmű kinyilatkoztatására gondolunk, mely információ kiváló eszköze lehet az intézmény által nyújtott idegen nyelvű képzés színvonalának, minőségi jellemzőinek kommunikálásában.

Nemzetközi kapcsolatok

A magyarországi egyetemek többsége kiterjedt nemzetközi kapcsolati hálóval rendelkezik. E kapcsolatok némelyike a külföldi egyetemekkel kötött kétoldalú megállapodások eredménye, míg más kapcsolatok nemzetközi egyezmények (pl. ERASMUS, CEEPUS, PIM) keretei között működhetnek. Ide sorolható még a külföldi egyetemekkel közös diplomát nyújtó programok.

A vizsgálatba bevont intézmények külföldi egyetemekkel fenntartott kapcsolatát egyrészt az ERASMUS program keretében kötött, másrészt az egyéb nemzetközi kapcsolatok viszonylatában vizsgáltuk. A 3–4-es ismérvcsoport alapján látható, hogy a Szegedi Tudományegyetem közli a legtöbb információt az ERASMUS kapcsolatokról (1,00). A honlap szerint az intézmény 27 ország 320 egyetemével kötött megállapodást az ERASMUS keretében. E tekintetben kielégítő mennyiségű információt közöl a Budapesti Corvinus Egyetem, a Miskolci Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem (az Erasmus program keretében kötött 300 megállapodás). Mindhárom intézmény esetében 67 százalék a információközlési mutató. Ami érdekes, hogy minden eddigi kategóriában kiemelkedően szereplő Eötvös Loránd Tudományegyetem itt csak 33%-os mutatót ért el. A Semmelweis Egyetem, a Szent István Egyetem, a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, a Debreceni Egyetem és a Pannon Egyetem esetében nem találtunk az ERASMUS keretében ápoltpartneri kapcsolatokra vonatkozó információt a honlapon.

Az egyéb nemzetközi kapcsolatok (3–5 ismérvcsoport) honlapokon történő feltüntetése tekintetében a vizsgált egyetemek többsége jó mutatóval rendelkezik. Mind a budapesti, mind a vidéki székhelyű intézmények közölnék információt honlapjukon a külföldi egyetemekkel fenntartott kapcsolatokról, a partner egyetemek listájának pontos feltüntetésével. E kategóriában semmilyen információt nem tartalmaz a Semmelweis Egyetem, a Debreceni Egyetem és a Pannon Egyetem honlapja.

Nemzetközi tanúsítványok

Marketing szempontból fontos, hogy egy felsőoktatási intézmény nemzetközileg is rangos tanúsítvánnyal legyen képes számot adni valamely kiválóságáról. E kompetenciák köréhez sorolható a valamely kiemelkedő tevékenységet elismerő tanúsítvány, valamely kontinentális vagy nemzetközi rangsorban elfoglalt előkelő hely, más egyetemektől kapott kitüntetés.

Az említett egyetemek honlapjainak vizsgálata során találtunk néhány ilyen bizonyítványt. A Szegedi Tudományegyetem például büszke lehet az oktatói mobilitásról szóló elismerésére, mely az oktatói mobilitás terén elért és közölt eredményei alapján nem túl meglepő.

A Budapesti Corvinus Egyetemenél találtunk még ilyen tanúsítványokat. A legjelentősebb talán a Financial Times által kibocsátott európai rangsor, melyben a Corvinus 2005 óta szerepel. A 2008-as felmérés szerint az egyetem Európa 50 vezető üzleti képzést nyújtó felsőoktatási intézményeinek mezőnyében a 43. helyet foglalta el. A Corvinus honlapján találtunk még egy *European Quality Label*, valamint egy *Academy Excellence Award* nevű tanúsítványt. Előbbi az Európai Oktatási Program (European Education Program) keretében működő, a decentralizált projektek végrehajtását és a hallgatói/oktatói mobilitást támogató tevékenységért járó elismervény. Utóbbi pedig az Amity International Business School által a Corvinusnak adományozott kitüntetés a menedzsment foglalkozás globális szintű versenyképességének növeléséért.

A fentiek tükrében elmondható, hogy a vizsgálatba bevont felsőoktatási intézmények döntő többségének nem fontos a különböző bizonyítványok, elismervények, valamely kiválóságot tükröző dicséret megjelenítése a honlapon. Első körben azt gondolhatná az ember, hogy a vizsgált egyetemek vélhetően nem rendelkeznek ilyen tanúsítvánnyal. Szakmai oldalról tekintve a problémát azonban megkérdőjelezhető ez a feltevés, hiszen a mintába került egyetemek saját tudományterületük, oktatási profiljuk országosan/regionálisan kiemelkedő képviselői, és bizonyosan kiváló eredményeket értek el kutatás, oktatás és mobilitás terén egyaránt. Valószínűleg az állhat a háttérben, hogy az

egyetemknél eddig nem vált bevett szokássá eredményeik megismertetése a nagyközönséggel. Itt tehát még vannak javításra váró területek.

Harmadik ismérvcsoport. Diákok

A harmadik ismérvcsoport a hallgatókkal foglalkozik. Itt az intézmények különböző programjaiban tanuló hallgatók számáról, az egyetemi tanulmányok megkezdéséhez szükséges információ elérhetőségéről, az egyetemek által kínált diplomák típusáról, a hallgatói mobilitásról, valamint a tanulmányok finanszírozásáról rögzítettünk adatokat.

Hallgatói kör

Itt arra voltunk kíváncsiak, hogy az egyetemi honlapokon helyet kap-e a hallgatói kör összetételéről, az intézménybe felvett hallgatók státuszáról, a különböző képzési programokban részt vevő hallgatók számával kapcsolatos információ. Tizenhárom jellemzőt azonosítottunk, melyek alapján összehasonlítottuk a vizsgálatba bevont egyetemeket. E jellemzők köre és a vizsgálat eredményei a 4. táblázatban láthatók.

3.4 táblázat Diákok

Intézmény neve / Azonosított ismérvek		BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE
4-1 Az intézmény hallgatói körére vonatkozó adatok											
1	Az intézménybe felvett nappali tagozatos hallgatók száma	●		● ⁵			●				● ⁵
2	Az intézménybe felvett esti tagozatos hallgatók száma	●		● ⁵							● ⁵
3	A legutóbbi tanév első ciklusában végzett hallgatók száma	●		● ⁵							● ⁵
4	A legutóbbi tanév második ciklusában végzett hallgatók száma	●		● ⁵							● ⁵
5	Osztatlan képzés	●		● ⁵	●						● ⁵
6	A legutóbbi tanév harmadik ciklusában végzett hallgatók száma (nem PhD-fokozat)	●		● ⁵							● ⁵
7	A legutóbbi tanévben doktori fokozatot szerzett hallgatók száma	●		● ⁵							● ⁵
8	BA/BSc nappali képzésben részt vevő hallgatók száma			● ⁵							
9	MA/MSc nappali képzésben részt vevő hallgatók száma			● ⁵			●				
10	PhD-képzésben részt vevő hallgatók száma			● ⁵	●						
11	Szakmai felkészítő programban részt vevő hallgatók száma			● ⁵							
12	Emelt szintű szakmai felkészítőben részt vevő hallgatók száma			● ⁵			●				

Intézmény neve / Azonosított ismérvek		BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE
4-1 Az intézmény hallgatói körére vonatkozó adatok											
13	A szakirányok indításához szükséges hallgatók száma (min.)	●									●
Meglévő ismérvek száma		8	0	12	3	0	3	0	0	0	8
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		0,62	0,00	0,92	0,23	0,00	0,23	0,00	0,00	0,00	0,62
4-2 Diplomaszerezéssel / oktatással kapcsolatos információ											
1	Előkészítő tanfolyamok	●		●	●		●			●	
2	BA/BSc képzési programok feltüntetése	●		●			●	●	●		
3	MA/MSc képzési programok feltüntetése	●		●			●	●	●		
4	Posztgraduális képzési tájékoztató	●		●			●	●	●		
5	Részidős képzéssel kapcsolatos információ	●		●							
6	Nyelvoktatás	●		●							
7	Oklevél és diploma kiadásával kapcsolatos információ			●							
8	ECTS ⁶	●									
9	Az oktatással kapcsolatos egyéb információ-kérés lehetősége	●		●	●		●				
Meglévő ismérvek száma		8	0	8	2	0	5	3	3	1	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		0,89	0,00	0,89	0,22	0,00	0,56	0,33	0,33	0,11	0,00
4-3 A tanulmányok megkezdéséhez szükséges információ											
1	A fogadó intézmény ERASMUS azonosítója	●		●				●		●	●
2	EUC-szám			●						●	●
3	Az intézmény honlapjának elérhetősége	●		●	●		●	●	●	●	
4	A karok által kínált programok részletes ismertetése	●			●		●		●	●	●
5	Az intézmény által kibocsátott oklevelek típusa	●		●			●	●			●
6	A fogadó tanszékek programkoordinátorainak elérhetősége	●		●	●			●	●		
7	Átfogó ismertető a Mo-n tanulni szándékozó külföldi hallgatóknak	●		●			●	●		●	
8	Jelentkezési lap letöltése a honlapról	●	●	●				●	●	●	●
9	Kollégiumi elhelyezésről, lakhatásról szóló információ	●	●	●			●	●			
10	Orientációs nap megjelölése	●		●				●			
11	Térkép	●	●		●		●	●	●	●	
12	Fotógaléria	●	●		●		●		●	●	
13	Hogyan jutunk az el egyetemhez? (Útvonalterv)	●	●		●				●		
14	A tanév pontos időbeosztása	●	●	●	●		●	●	●	●	●
15	Nyelvtanulási lehetőség (pl. angol, német, magyar)	●		●				●			

Intézmény neve / Azonosított ismérvek		BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE
4-3 A tanulmányok megkezdéséhez szükséges információ											
16	Rendkívüli esetben hívható számok (kórház, gyógyszerár stb.)	●		●			●				
Meglévő ismérvek száma		15	6	13	7	0	9	11	9	8	6
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		0,94	0,38	0,81	0,44	0,00	0,56	0,69	0,56	0,50	0,38
4-4 Hallgatói mobilitási mutatók											
1	Hallgatói mobilitás (heti, havi bontásban), kumulált, kimenő							●			
2	Hallgatói mobilitás célországoként, kimenő							●			
3	Hallgatói mobilitás célországoként, bejövő							●			
Meglévő ismérvek száma		0	0	0	0	0	0	3	0	0	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00
4-5 Tanulmányokhoz kapcsolódó finanszírozás											
1	Előkészítő tanfolyamok	●		●	●		●				
2	Regisztrációs díj a tanulmányok megkezdéséhez (egyszeri vagy félévenkénti)		●				●				●
3	Tandíj alapképzési szinten	●	●	●			●				●
4	Tandíj mesterképzési szinten	●		●			●				●
5	Tandíj PhD szinten			●			●				●
6	MBA képzés költsége			●			●				●
7	Diákigazolvány kiállítása	●					●				●
8	Tanulmányi ösztöndíjak hallgatóknak	●									
Meglévő ismérvek száma		5	2	5	1	0	7	0	0	0	6
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		0,63	0,26	0,63	0,13	0,00	0,88	0,00	0,00	0,00	0,75

Az intézmények hallgatói körére vonatkozó információközlés meglehetősen hézagos (4–1 ismérvcsoport). A vizsgálatba bevont intézmények közül csupán az Eötvös Loránd Tudományegyetem tesz eleget a hallgatókról szóló információközlés tekintetében felállított követelményeknek (0,92), bár azt hozzá kell tenni, hogy az ELTE esetében a legfrissebb adatok a 2005/2006-as tanévre vonatkoztak. Az ELTE adatai alapján pl. az intézményben 2006-ban 31 882 hallgató tanult. Ebből 10 819 az alapképzésben részt vevő hallgató, 16 416 pedig a mesterképzésben tanulók száma. Az egyetem szakmai tréningjeire a honlap alapján összesen 2 900 hallgató járt, míg a doktori képzésben 116 fő vett részt. Az erősebb mezőnybe sorolható még a Budapesti Corvinus Egyetem (0,62) és a Szent István Egyetem (0,62). A lemaradók csoportjába két intézmény sorolható: Semmelweis Egyetem (0,23), valamint a Pécsi Tudományegyetem (0,23). A többi intézmény semmilyen információt nem közölt erről a szempontról az idegen nyelvű honlapján.

A 4. táblázat 4–1 ismérvcsoportja eredményei alapján megállapítható, hogy a budapesti egyetemek egyértelműen több információt közölnek honlapjukon a képzésben részt vevő hallgatói körrel. Az eredmények alapján úgy tűnik, hogy bár jelentős számú hallgatót fogadnak a vidéki tradicionális egyetemek és a vidéki specializált egyetemek, ezen információ honlapon történő feltüntetése számukra kevésbé fontos. Ez magyarázható az intézmények szakmai presztízsével, földrajzi elhelyezke-

désével, mely kvázi monopolhelyzetet biztosít számukra az adott régióban. Ennek ellenére ajánlatos lenne a vidéken működő egyetemek számára is több adatot közölni a hallgatói létszámról. A diákokért folytatott nemzetközi versenyben fontos tényező lehet a különböző programokban részt vevő hallgatói létszámról történő pontos adatközlés a potenciális jelentkezők számára.

Diplomaszerzés

A Magyarországra érkező külföldi hallgató szempontjából talán az egyik legfontosabb szempont a fogadó intézmény tanulmányi programjairól történő átfogó ismeretszerzés. Ebben a kategóriában olyan ismérvek kerestünk, mint az előkészítő tanfolyamokon történő részvétel lehetősége, a BA/BSc vagy MA/MSc képzési programok részletes ismertetése, az oklevél kiadásával kapcsolatos információk feltüntetése, stb.

A 4. táblázat (4–2 ismérvcsoport) alapján látható, hogy a budapesti egyetemek relatíve sok információt közölnek az intézményben kiadott oklevelekről. Az Eötvös Loránd Tudományegyetem 1,00-ás, míg a Budapesti Corvinus Egyetem 0,88-as információközlési mutatót ért el ebben az ismérvcsoportban. Az információközlés tekintetében jól szerepel még a Pécsi Tudományegyetem, a maga 0,63-as mutatójával. A vizsgálatba bevont többi intézmény csak relatíve kevés vagy semennyi információt közöl.

Érdekes, hogy a vidéki egyetemek egyike sem informálja az angol nyelvű honlap látogatóit a részdíjs képzéssel kapcsolatosan. Valószínűsíthető, hogy ha folyik is valamilyen formában részdíjs foglalkozás ezen egyetemeken, azok vélhetően nem angol nyelven történnek.

Egyetemi tanulmányok megkezdéséhez szükséges információ

Az egyetemi tanulmányok megkezdéséhez szükséges információ közlése tekintetében az intézmények többsége átfogó ismertető anyaggal fogadja a honlapra látogatókat (4–3 ismérvcsoport). A honlapokon fellelhető pl. a fogadó intézmény ERASMUS azonosítója, a karok által kínált programok részletes ismertetője, a fogadó tanszékek programkoordinátorainak elérhetősége, stb. Itt is megfigyelhető volt a fentiekben kirajzolódni látszó kép az intézmények információközlési gyakorlatáról. A budapesti egyetemek az átlagosnál több információt kínálnak a Magyarországon tanulni szándékozó külföldi hallgatók számára, mint a vidéki univerzális egyetemek vagy a specializált egyetemek. Ez a különbség azonban már korántsem olyan jelentős, mint például a hallgatói körről nyújtott információ mennyiségében volt tapasztalható.

Ebbe a csoportba sorolható a Budapesti Corvinus Egyetem (0,94), az Eötvös Loránd Tudományegyetem (0,81), valamint a Szegedi Tudományegyetem (0,69). A közepesen erősen teljesítő intézmények csoportjába a Miskolci Egyetem (0,56), a Pannon Egyetem (0,50), a Pécsi Tudományegyetem (0,50) és a Semmelweis Egyetem (0,44) sorolható. A tanulmányok megkezdéséhez szükséges információ közlése tekintetében meglehetősen alacsony mutatóval rendelkezik a Szent István Egyetem (0,38) és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (0,38).

A 4. táblázat 4–3 ismérvcsoportja esetében kirajzolódó adatrögzítési mintázat alapján kijelenthető, hogy a fővárosban működő egyetemek honlapja inkább az orientációs jellegű információk nyújtásában (pl. hogyan jutunk el az egyetemhez, térkép, fotó galéria, kollégiumi elhelyezés, stb.) jeleskedik. Itt a tanulmányok megkezdéséhez szükséges tudnivaló is nagy felületet kap, a hallgatók koordinálására szolgáló információ megjelenítése mégis hangsúlyosabbnak tűnik. A vidéki egyetemek esetében ennek éppen a fordítottja figyelhető meg. Azok inkább az egyetem által kínált prog-

ramokról, a tanév pontos időbeosztásáról nyújtanak több információt. Ebből talán annyi következtetés vonható le, hogy egy vidéki városban valószínűleg könnyebb az adott intézmény épületét fellelni, mint a zsúfolt fővárosban, ahol sok esetben még a helyi lakosok sem tudnak segíteni a tájékozódásban.

Mobilitás

Az intézményi nemzetköziesedés fontos mutatója a hallgatók mobilitása. Itt a kimenő/bejövő hallgatók mobilitási mutatóit vizsgáltuk célországként, illetve a fogadó egyetemek viszonylatában. Érdekes megfigyelés, hogy a vizsgálatba bevont tíz intézmény közül csak a Szegedi Tudományegyetem kommunikálta szisztematikusan honlapján a hallgatói mobilitására vonatkozó számokat. Ezért az ő honlapjukon szereplő információkat vettük viszonyítási alpnak a többi intézmény ez irányú tevékenységének mérésénél.

Tanulmányok finanszírozása

További fontos kérdés minden külföldi hallgató számára, hogy tanulmányai finanszírozásához mennyire kell a zsebébe nyúlnia. Itt az előkészítő tanfolyamok, a beiratkozási díj, a különböző képzési szintekért fizetendő tandíj közlését mértük fel egyetemenként (4–5 ismérvcsoport). E tekintetben a legjobb információközlési mutatóval a Pécsi Tudományegyetem (0,88) büszkélkedhet. A sorban őt követi a Szent István Egyetem (0,75), az Eötvös Loránd Tudományegyetem (0,63), valamint a Budapesti Corvinus Egyetem (0,63). Az itt fel nem sorolt felsőoktatási intézmények többsége gyakorlatilag semmilyen információt nem közöl az oktatás finanszírozásáról a honlap látogatóival.

A felsőoktatási intézmények nemzetközi piacokra történő kilépésével nagyon fontossá válik azok oktatási szolgáltatásainak áráról történő információközlés. Magyarország relatíve kevés ösztöndíjat nyújt az országba érkező külföldi hallgatóknak, így a hallgatóságra hárul a feladat, hogy tanulmányaikat részben vagy teljes egészében finanszírozzák. Ennek fényében elég egyértelmű, hogy a hallgató a lehető legtöbbet szeretné megtudni arról, hogy mennyit kell fizetnie, és mit kap a pénzéért. A versenyképes ajánlatok honlapon történő ismertetése csak úgy lehet sikeres, ha az intézmények, a programok minőségi jellemzőinek a lehető legteljesebb közlése mellett, a kínált szolgáltatások áráról is világos adatokat közölnek.

Negyedik ismérvcsoport. Oktatók

A negyedik részben az oktatói gárdával kapcsolatosan közölt információ alapján vetettük össze a vizsgált egyetemek honlapjait. Ebben a részben a tanári kar összetételére, az oktatók publikációs tevékenységére, valamint a tanár mobilitásra voltunk kíváncsiak.

A tanári karra vonatkozó adatok

Az intézmények tanári karáról az oktatói állomány nagysága, valamint az oktatók tudományos fokozata feltüntetésével gyűjtöttünk információt (5–1 ismérvcsoport). Csak az ELTE közöl teljes körű információt az ismérvcsoportokról. Második helyen a Pécsi Tudományegyetem végzett 0,57-es információközlési mutatóval, a harmadik helyet a Budapesti Corvinus Egyetem foglalja el (0,29), míg a Semmelweis Egyetem csupán az oktatói állomány nagyságáról közöl információt. A többi egyetem ebben a tekintetben nem nyújt információt a honlapra látogatóknak.

Valószínűleg mindenki egyetért abban, hogy egy felsőoktatási intézmény által nyújtott képzés színvonala erős korrelációt mutat az ott dolgozó oktatók tudományos téren elért eredményeivel. A jelentős tudáskapacitású oktatói állomány a jó egyetemek soraiból is kiemelhetik az adott intézményt, mintegy jelezvén, náluk szép számmal akad PhD fokozattal, akadémiai doktori címmel rendelkező oktató, mely garanciát nyújt a kiemelkedő minőségű képzésre. Bár nem állítható bizonyosan, hogy egy Magyarországon tanulni szándékozó külföldi hallgató elsődlegesen a tudományos fokozatok száma alapján választ intézményt, azért ajánlatos erősíteni ilyen információközlést a honlapokon, mert lehet, hogy egyéb szempontok után, végül mégis ez lesz a döntő szempont az adott egyetem választásánál.

Publikációs tevékenység

A honlapon bemutatott tudományos tevékenységet a tudományos lapok felsorolásával, a kutatott tudományterületek és az intézmény falai között működő kutatóintézetek ismérvekkel rögzítettük (5. táblázat, 5–2 ismérvcsoport). A vizsgált intézmények közül a Miskolci Egyetem nyújt teljes körű információt a tudományos tevékenységre vonatkozó ismérvekről. Ezen kívül még három intézmény (BME, ELTE, SZIE) esetében figyelhető meg 25 százalékos információközlési mutató.

A BME angol nyelvű honlapja szerint az intézményen belül hét különböző kutatóműhely működik. Az ELTE honlapja nyolc jól elkülöníthető tudományterületen végzett kutatásokról ad számot. A SZIE azon lapok körét tünteti fel, melyekben a kutatók rendszerint publikálnak. A Miskolci Egyetem közli a legátfogóbb információkat a tudományos tevékenységéről. Az egyetem angol nyelvű honlapján megtalálhatjuk a tanulmányok megjelenítésére használt tudományos lapokat, a karok által kutatott tudományterületeket, az egyetem falai között működő kutatóintézeteket és a tudományos eredmények nyilvános ismertetésére szolgáló konferenciák időpontjait.

A számok alapján úgy tűnik, az egyetemek többségénél e tevékenység nem játszik döntő szerepet az intézményekről kialakított imázs javításában. Mint már korábban jeleztem, feltehetőleg e téren is sokkal több eredmény van, mint az a honlapokon megjelenik, az intézmények azonban erről nem adnak számot. Valószínűsíthető, hogy a tudományos kutatás elsősorban tanszékekhez köthető természete folytán nem alakult ki központi szabályozó mechanizmus az eredmények összegyűjtésére, megosztásukra a kívülvilággal.

3.5 táblázat Oktatók

Intézmény neve / Azonosított ismérvek	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE
5-1 Az intézmény tanári karára vonatkozó adatok										
1	Az oktatói gárda nagysága (fő)	●		●	●		●			● ⁷
2	A főállású oktatói gárda nagysága (fő)	●		●						● ⁷
3	Teljes jogú akadémiai tagsággal rendelkező oktatók száma			● ⁷			●			
4	Az MTA levelező tagja			●			●			
5	Az MTA doktora			●			●			

Intézmény neve / Azonosított ismérvek	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE
5-1 Az intézmény tanári karára vonatkozó adatok										
6	PhD-fokozattal rendelkező oktatók száma			●						
7	Egyetemi tanári fokozattal rendelkező oktatók száma			●						
Meglévő ismérvek száma		2	0	7	1	0	4	0	0	2
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzón belül		29%	0%	100%	14%	0%	57%	0%	0%	29%
5-2 Publikációs tevékenység										
1	Tudományos lapok felsorolása						●		●	
2	A karok által kutatott tudományterületek feltüntetése			●						
3	Az intézményben működő kutatóintézetek feltüntetése		●							
Meglévő ismérvek száma		0	1	1	0	0	1	0	1	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzón belül		0%	33%	33%	0%	0%	33%	0%	33%	0%
5-3 Oktatói mobilitási mutatók										
1	Oktatói mobilitás (heti, havi bontásban), kumulált, kimenő						●			
2	Oktatói mobilitás célszágként, kimenő						●			
3	Oktatói mobilitás fogadó intézmény alapján, kimenő						●			
Meglévő ismérvek száma		0	0	0	0	0	3	0	0	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzón belül		0%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	0%

Oktatói mobilitás

Az intézményi nemzetköziesedés további fontos mutatója az oktatók mobilitásáról közölt adatok (5–3 ismérvcsoport). Itt részben a kimenő/bejövő oktatók mobilitási mutatóit vizsgáltuk célszágként, illetve a fogadó egyetemek viszonylatában. A hallgatói mobilitáshoz hasonlóan, az oktatói mobilitásról csupán a Szegedi Tudományegyetem közöl információt.

Míg az egyetemekenél fentebb tapasztalható hézagos információközlés vélhetően a szervezet által eddig nem megfelelően koordinált, kialakított gyakorlat hiányának köszönhető, az oktatók mobilitásáról rendelkezésre álló információ hiánya más természetű lehet. Valószínűsíthető, hogy az oktatók kiutazásának nyelvi, pénzügyi korlátai miatt kevesek élnek ezzel a lehetőséggel, és így a kiutazások alacsony száma miatt tulajdonképpen nincs is mit feltüntetni a honlapokon.

Ötödik ismérvcsoport. Egyetemi szervezetről

Az utolsó részben az egyetemi szervezeti jellemzők viszonylatában vetettük össze a vizsgálatba bevont egyetemeket. Itt a koordinációt, adminisztratív feladatokat ellátó személyzet nagyságáról, az intézmények erőforrásairól, nyújtott szolgáltatásairól, a külföldi hallgatókat fogadó különálló szervezeti egység bemutatásáról ejtünk szót.

3.6 táblázat Egyetemi szervezetről

Intézmény neve / Azonosított ismérvek	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZE	ME	PE	SZIE
6-1 Adminisztratív feladatokat ellátó munkaerő										
1	Az adminisztratív feladatokat ellátó munkaerő nagysága (fő)	●		●						●
2	Ebből a nemzetközi programok koordinálásával foglalkozók száma (fő)	●		●						●
Meglévő ismérvek száma		2	0	2	0	0	0	0	0	2
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		1,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00
6-2 Az egyetemi szervezetről (erőforrások, szolgáltatások)										
1	Egyetemi vezetőség bemutatása	●		●	●	●	●			
2	Karok, oktatási egységek bemutatása	●	●	●	●	●	●	●		●
3	Oktatói gárda, szervezői csapat bemutatása	●	●		●					
4	Egyéb, tanulást elősegítő létesítmények bemutatása	●		●	●		●	●		●
5	Telefonkönyv	●	●			●				
6	Könyvtár	●	●	●	●	●	●			●
7	Neptun	●	●			●				●
8	Informatikai központ	●	●			●				
9	Étkezési lehetőség		●							
10	Orvosi rendelő	●	●							
11	Programok (szabadidő, szórakozási lehetőség) szervezése a külföldi hallgatóknak	●	●	●	●		●			●
Meglévő ismérvek száma		10	9	5	6	6	5	2	1	4
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		0,91	0,82	0,45	0,55	0,55	0,45	0,18	0,09	0,36
6-3 Jogilag (szervezetileg) önálló, külföldi hallgatókat fogadó szervezet										
1	Jogilag (szervezetileg) önálló, külföldi hallgatókat fogadó szervezet	●	●	●	●			●		
Meglévő ismérvek száma		1	1	1	1	0	0	1	0	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		1,00	1,00	1,00	1,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00

Koordinációs tevékenységet ellátó személyzet

A nemzetköziesedés tekintetében fontos tényező, hogy a külföldre kiáramló és külföldről beáramló hallgatói, oktatói állomány mobilitását erre külön kijelölt adminisztratív munkaerő koordinálja-e. Erre utaló jeleket három egyetem esetében találtunk (Eötvös Loránd Tudományegyetem, Budapesti Corvinus Egyetem, valamint Szent István Egyetem). Mindhárom esetében külön személyzet koordinálja a nemzetközi programokat (6. táblázat, 6–1 ismérvcsoport). A többi egyetemen nem találtunk ilyen jellegű információt.

Szervezeti erőforrások, szolgáltatások

A hallgatók számára kínált szolgáltatások és az ezt biztosító erőforrások tekintetében is meglehetősen heterogén kép rajzolódott ki az intézményekről (6–2 ismérvcsoport). Magas információköz-

lési mutatóval büszkélkedhet a Budapesti Corvinus Egyetem (0,91) és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (0,82). Az élmezőny intézményei közé lehetne még sorolni a Semmelweis Egyetemet (0,55), a Debreceni Egyetemet (0,55), az Eötvös Loránd Tudományegyetemet (0,45), a Pécsi Tudományegyetemet (0,45) és a Miskolci Egyetemet (0,36). A lemaradók információközlési mutatója nem éri el a 30 százalékos értéket.

Az eredményekből látható, hogy a budapesti egyetemek több információt közölnek az erőforrásokról, szolgáltatásokról, mint a vidéki általános és a vidéki specializált egyetemek. A további szembetűnő dolog, hogy az egyetemek általában az erőforrásokról adnak több információt, és relatíve kevesebb hangsúlyt kap az intézmény által kínált szolgáltatások bemutatása.

Külföldi hallgatókat fogadó önálló szervezeti egység

Egyetemenként változhat a külföldi hallgatókat fogadó program szervezését, koordinációját ellátó szervezeti egység intézményen belüli státusza. Két forma különböztethető meg. Az első esetben a nemzetközi program működtetése szervezeten belül jól elkülönülő (esetleg jogilag önálló) egységhez kapcsolható. Az ilyen programok nem feltétlenül rendelkeznek elkülönülő erőforrásokkal az oktatás megszervezéséhez, azokat az anyaegyetemtől is megvásárolhatják. A második esetben a program a szerves részét képezi az anyaintézmény képzési struktúrájának. A honlapok vizsgálata során ezt is kutattuk (6–3 ismérvcsoport), és azt találtuk, hogy az intézmények 50 százaléka működtet az első kategóriába sorolható szervezeti egységet a nemzetközi programok szervezése, koordinálása céljából.

KÜLFÖLDI EGYETEMEK HONLAPJAIVAL TÖRTÉNŐ ÖSSZEHASONLÍTÁS

Anélkül, hogy részletes elemzésbe bocsátkoznánk a külföldi egyetemek internetes kommunikációs gyakorlatát illetően, egy dolog mindenképpen megállapítható: a vizsgált három külföldi egyetem általában véve nem közöl sokkal több információt a honlapra látogatókkal, sőt, bizonyos ismérvcsoportok esetében e teljesítmény jócskán elmarad a magyarországi egyetemek kommunikációs, információközlési gyakorlatától. Itt mégis kiemelnénk, hogy a külföldi egyetemek mindegyike jól megfogalmazott és egyértelműen kommunikált vízióval, küldetésnyilatkozattal rendelkezik, ami a magyar egyetemek esetében még egyértelműen fejlesztésre váró terület. A további ismérvek mentén történő összehasonlítástól, elemzéstől a továbbiakban eltekintünk. Az olvasót kérjük fel, hogy a hazai egyetemek gyakorlatához viszonyítva tegye meg értékelését, esetleges jobbító javaslatait. Az erre vonatkozó részletes táblázatok a mellékletben találhatók.

ÖSSZEZGÉS

Ebben a tanulmányban a szerzők Magyarország tíz vezető felsőoktatási intézményének angol nyelvű honlapját vetették össze a nemzetköziesedés fokának feltérképezése céljából. Az intézményi honlapok vizsgálata során öt főbb, azon belül még számos jellemzőcsoportot azonosítottunk, melyek mentén jól kirajzolódnak az egyetemek honlapokon keresztül történő angol nyelvű kommunikációjának hangsúlyos pontjai. Az azonosított ismérvcsoportok a következők voltak: általános információ, ERASMUS – nemzetközi kapcsolatok – tanúsítványok, diákok, oktatók, egyetemi szervezetről. Az alábbiakban összegezzük az ismérvcsoportok viszonylatában folytatott vizsgálat megállapításait.

Az általános információnyújtás tekintetében megállapítható, hogy a vizsgált felsőoktatási intézmények közül csupán a Semmelweis Egyetem jeleníti meg jól elkülönített formában az egyetem vízióját. Más egyetemekenél nem találtunk a vízióval kapcsolatos információt. Az intézmények küldetésnyilatkozata már hangsúlyosabban jelenik meg a honlapokon, öt vizsgált egyetemnél olvashatunk erről. Általában azonban a rektori köszöntőlevél részeként, és nem külön megjelenési felületen. A vidéki egyetemek relatíve hangsúlyos megjelenési felületet biztosítanak az intézménynek otthont adó település részletes bemutatásának is.

Az ERASMUS program honlapon történő kommunikálása csaknem minden intézmény esetében teljes körű információnyújtással párosul. Kisebb hiányosságokat a vidéki egyetemekenél találtunk. Főleg az ERASMUS azonosító, a programban történő részvétel első évének megjelölése és az ERASMUS keretében vállalt kötelezettségek honlapon történő kinyilatkoztatása hiányzott. Az egyéb nemzetközi kapcsolatokat, a külföldi egyetemekkel fenntartott reláció honlapon történő ismertetése terén nem tapasztaltunk jelentős eltéréseket az intézmények között, bár vannak intézmények, melyek erről sem közölnek információt. További fontos tény, hogy csak kevés egyetem informálja a honlapra látogatókat az intézmény által elért tudományos eredményekről, az oktatási gyakorlatról vagy egyéb, a működéshez kapcsolódó tevékenység során elért kimagasló eredményeiről.

A hallgatókkal kapcsolatos adatközlés terén megállapítottuk, hogy a budapesti egyetemek egyértelműen több információt közölnek honlapjukon a képzésben részt vevő hallgatói körrel, mint a vidéki univerzális és a vidéki specializált egyetemek. A tanulmányok megkezdéséhez szükséges tudnivalók esetében a budapesti egyetemek inkább az orientációs típusú információ (pl. hogyan jutunk el az egyetemhez, térkép, fotó galéria, stb.) közlésében nyújtanak többet. A vidéki egyetemek ezzel szemben az egyetem által kínált programokról, a tanév pontos időbeosztásáról kommunikálnak többet. A hallgatók mobilitását egyedül a Szegedi Tudományegyetem tünteti fel honlapján. A tanulmányok finanszírozását főleg a fővárosi egyetemek kommunikálják.

Általánosságban kijelenthető, hogy az intézmények többsége nem tartja fontosnak a tudományos kutatás terén elért eredményeinek, azok megjelenési formáinak, valamint a szélesebb hallgatóssággal történő megismertetés helyének bemutatását a honlapon. Ez valószínűleg annak tudható be, hogy az egyetemi vezetőség még nem alakított ki központi szabályozó mechanizmust az eredmények intézményi szinten történő összegyűjtésére és megismertetésükre a külvilággal. Az oktatói mobilitásról szóló nagyon kevés információ valószínűleg az oktatók tényleges kiutazásának hiányából fakad, ami egyrészt a kellő nyelvi ismeretek nélkülözésének, másrészt a megfelelő finansziális háttér hiányának köszönhető.

A budapesti egyetemek több információt közölnek egyetemi szervezet kapcsán az erőforrásokról, szolgáltatásokról, mint a vidéki általános és a vidéki specializált egyetemek. Az egyetemek általában az erőforrások bemutatására szánnak több webfelületet és nem az intézmények által kínált szolgáltatások bemutatására.

A fenti megállapítások dióhéjban foglalják össze a tíz vizsgált egyetem esetében megfigyelt kommunikációs, információközlési gyakorlatot. Nem állítjuk, hogy az általunk készített táblázatok teljes mértékben fedik az egyetemek honlapjaira felkerült információmennyiséget. Kijelenthetjük azonban, hogy minden igyekezetünkkel azon voltunk, hogy objektív módon, rendszerezett formában adjunk képet a vizsgálatba bevont intézmények weblapokon folytatott kommunikációs gyakorlatáról. Bízunk benne, hogy a nemzetközi kapcsolatokkal foglalkozó munkatársak egy-két hasznos ötlettel gazdagodnak a kutatás eredményei láttán.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet Általános információ

Intézmény neve	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZTE	ME	SZIE	PE	EUR	AU	HKU	
Azonosított ismérvek														
1-1 Küldetésnyilatkozat - általános információ - célok megjelölése														
1	Bemutatózó levél, köszöntő	●	●	●	●			●	●	●		●	●	
2	Küldetésnyilatkozat				●						●	●	●	
3	Vízió	●				●	●	●		●		●	●	
4	Az egyetemnek otthont adó település, ország bemutatása (szöveg/film), magyar						●	●	●		●	●		
5	Az egyetemnek otthont adó település, ország bemutatása (szöveg/film), idegen nyelvű	●	●				●	●	●		●	●		
Meglévő ismérvek száma		2	2	1	2	2	3	0	4	3	2	3	5	3
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		40%	40%	20%	40%	40%	60%	0%	40%	60%	40%	60%	100%	60%
2-2 Egyetemi bemutatkozó														
1	Az intézmény alapításának éve	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	
2	Szöveges bemutatkozó	●		●	●	●	●	●		●	●	●	●	
3	Rövidfilm az egyetemről	●					●	●	●					
Meglévő ismérvek száma		3	1	2	2	2	3	2	3	1	2	2	2	
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		100%	33%	67%	67%	67%	100%	67%	100%	33%	67%	67%	67%	

2. számú melléklet ERASMUS - Nemzetközi kapcsolatok - Tanúsítványok

Intézmény neve Azonosított ismérvek		BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZTE	ME	SZIE	PE	EUR	AU	HKU
2-1 Az ERASMUS programban részt vevő intézmény azonosíthatósága														
1	Az intézmény megnevezése nemzeti nyelven	●	●	●		●		●		●	●	●	●	●
2	Az intézmény neve angol nyelven	●	●	●	●	●		●		●	●	●	●	●
3	Az intézmény ERASMUS azonosító kódja	●	●	●				●		●				
4	Internetes cím	●	●	●	●			●		●	●	●	●	●
5	Az ERASMUS programban történő részvétel első évének megjelölése	●		●						●				
6	Az ERASMUS szerződésben vállalt kötelezettségek kinyilatkoztatása	●		●						●	●			
Meglévő ism. száma		6	4	6	2	2	0	4	0	6	4	3	3	3
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		100%	67%	100%	33%	33%	0%	67%	100%	60%	67%	50%	50%	50%
2-2 Az intézmény részéről az ERASMUS programot képviselő személy adatai														
1	Név	●	●	●	●		●	●	●	●	●		●	
2	Titulus	●	●	●	●		●	●	●	●	●		●	
3	Szervezeti egység neve	●	●	●	●		●		●	●	●	●	●	
4	Az intézményen belül betöltött funkció pontos megnevezése	●	●	●	●		●	●	●	●	●		●	
5	Telefonos elérhetőség	●	●	●	●		●		●	●	●	●		
6	Elérhetőség faxon	●	●	●	●				●	●	●	●		
7	E-mailes elérhetőség	●	●	●	●		●		●	●	●	●	●	
8	Az intézmény pontos címe	●	●	●	●		●	●		●	●	●	●	
Meglévő ism. száma		8	8	8	8	0	7	4	7	8	8	5	6	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		100%	100%	100%	100%	0%	88%	50%	88%	100%	100%	63%	75%	0%

Intézmény neve Azonosított ismérvek		BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZTE	ME	SZIE	PE	EUR	AU	HKU
2-3 ERASMUS intézményi koordinátor, kontaktszemély														
1	Név	○	○	○	○		○	○	○	○	○			
2	Titulus	○	○	○	○		○	○	○	○	○			
3	Szervezeti egység neve	○	○	○	○		○	○	○	○	○			
4	Az intézményen belül betöltött funkció pontos megnevezése	○	○	○	○		○	○	○	○	○			
5	Telefonos elérhetőség	○	○	○	○		○	○	○	○	○			
6	Elérhetőség faxon	○	○	○	○			○	○	○	○			
7	E-mailes elérhetőség	○	○	○	○		○	○	○	○	○			
8	Az intézmény pontos címe	○	○	○	○		○	○	○	○	○			
Meglévő ism. száma		8	8	8	8	0	7	8	8	8	7	0	0	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		100%	100%	100%	100%	0%	88%	100%	100%	100%	88%	0%	0%	0%
2-4 ERASMUS partnerintézmények														
1	Partner egyete- mek számának feltüntetése a honlapon	○		○			○	○	○					
2	Partneri kapcso- latok évek szerin- ti alakulása							○						
3	Partneri kapcsolatok szerinti megoszlása	○					○	○	○			○	○	○
Meglévő ism. száma		2	0	1	0	0	2	3	2	0	0	1	1	1
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		67%	0%	33%	0%	0%	67%	100%	67%	0%	0%	33%	33%	33%
2-5 Egyéb nemzetközi kapcsolatok														
1	Külföldi egyete- mekkel fenntar- tott kapcsolatok	○		○			○		○			○	○	○
2	Külföldi partner egyetemek listájának feltüntetése	○	○	○			○	○	○	○		○	○	
Meglévő ism. száma		2	1	2	0	0	2	1	2	1	0	2	2	1
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		100%	50%	100%	0%	0%	100%	50%	100%	50%	0%	100%	100%	50%

Intézmény neve Azonosított ismérvek	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZTE	ME	SZIE	PE	EUR	AU	HKU
2-6 Nemzetközileg kiemelkedő teljesítményről szóló tanúsítvány													
1	Oktatói mobilitás mutató						●						
2	Financial Times európai rangsor	●											
3	European Quality Label	●											
4	Academic Excellence Award	●											
Meglévő ism. száma		3	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		75%	0%	0%	0%	0%	25%	0%	0%	0%	0%	0%	0%

3. számú melléklet Diákok

Intézmény neve Azonosított ismérvek	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZTE	ME	SZIE	PE	EUR	AU	HKU
3-1 Az intézmény hallgatói körére vonatkozó adatok													
1	Az intézménybe felvett nappali tagozatos hallgatók száma	●	● ¹⁾			●			● ¹⁾		●	●	●
2	Az intézménybe felvett esti tagozatos hallgatók száma	●	● ¹⁾						● ¹⁾				
3	A legutóbbi iskolaév első ciklusában végzett hallgatók száma	●	● ¹⁾						● ¹⁾				
4	A legutóbbi iskolaév második ciklusában végzett hallgatók száma	●	● ¹⁾						● ¹⁾				
5	Osztatlan képzés	●	● ¹⁾	●					● ¹⁾				
6	A legutóbbi iskolaév harmadik ciklusában végzett hallgatók száma (nem PhD-fokozat)	●	● ¹⁾						● ¹⁾				

Intézmény neve Azonosított ismérvek		BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZTE	ME	SZIE	PE	EUR	AU	HKU
3-2 Diplomaszerezéssel / oktatással kapcsolatos információ														
6	Nyelvoktatás	●		●									●	
7	Oklevél és diploma kiadásával kapcsolatos információ			●									●	
8	ECTS ²⁾	●										●		
9	Az oktatással kapcsolatos egyéb információkérés lehetősége	●		●	●		●					●	●	
Meglévő ism. száma		8	0	8	2	0	5	3	1	0	3	5	6	3
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		89%	0%	89%	22%	0%	56%	33%	11%	0%	33%	56%	75%	33%
3-3 A tanulmányok megkezdéséhez szükséges információ														
1	A fogadó intézmény ERASMUS azonosítója	●		●				●	●	●				
2	EUC-szám			●					●	●				
3	Az intézmény honlapjának elérhetősége	●		●	●		●	●	●		●	●	●	
4	A karok által kínált programok részletes ismertetése	●			●		●		●	●	●	●	●	●
5	Az intézmény által kibocsátott oklevelek típusa	●		●			●	●		●		●		
6	A fogadó tanzsékek programkoordinátorainak elérhetősége	●		●	●			●			●	●	●	
7	Átfogó ismertető a Magyarországon tanulni szándékozó külföldi hallgatóknak	●		●			●	●	●			●	●	
8	Jelentkezési lap letöltése a honlapról	●	●	●				●	●	●	●		●	
9	Kollégiumi elhelyezésről, lakhatásról szóló információ	●	●	●			●	●				●	●	

Intézmény neve Azonosított ismérvek	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZTE	ME	SZIE	PE	EUR	AU	HKU
3-3 A tanulmányok megkezdéséhez szükséges információ													
10	Orientációs nap megjelölése	●		●			●						
11	Térkép	●	●		●		●	●		●	●		●
12	Fotógaléria	●	●		●		●	●		●			●
13	Hogyan jutunk az el egyetem- hez? (Útvonalterv)	●	●		●					●	●	●	●
14	A tanév pontos időbeosztása	●	●	●	●		●	●	●	●		●	
15	Nyelvtanulási lehetőség (pl. angol, német, magyar)	●		●			●					●	
16	Rendkívüli esetben hívható számok (kórház, gyógyszertár stb.)	●		●			●				●		
Meglévő ism. száma		15	6	13	7	0	9	11	9	6	8	9	4
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		94%	38%	81%	44%	0%	56%	69%	56%	38%	50%	56%	25%
3-4 Hallgatói mobilitási mutatók													
1	Hallgatói mobilitás (heti, havi bontásban), kumulált, kimenő						●						
2	Hallgatói mobi- litás célokszám- gónként, kimenő						●						
3	Hallgatói mobi- litás célokszám- gónként, bejövő						●					●	
Meglévő ism. száma		0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	1	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		0%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	0%	0%	33%	0%
3-5 Tanulmányokhoz kapcsolódó finanszírozás													
1	Előkészítő tanfolyamok	●		●	●		●						
2	Regisztrációs díj a tanulmányok megkezdéséhez (egyszeri vagy félévenkénti)		●				●		●				

Intézmény neve Azonosított ismérvek		BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZTE	ME	SZIE	PE	EUR	AU	HKU
3-5 Tanulmányokhoz kapcsolódó finanszírozás														
3	Tandíj BA/BSc szinten	●	●	●			●			●		●	●	
4	Tandíj MA/MSc szinten	●		●			●			●				
5	Tandíj PhD szinten			●			●			●				
6	MBA képzés költsége			●			●			●				
7	Diákigazolvány kiállítása	●					●			●				
8	Tanulmányi ösztöndíjak hallgatóknak	●												
Meglévő ism. száma		5	1	5	1	0	7	0	0	6	0	1	1	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		63%	13%	63%	13%	0%	88%	0%	0%	75%	0%	13%	13%	0%
3-6 Információszerzés angol nyelven														
1	Hírportál-link	●	●		●		●	●			●	●	●	
2	Eseménynapló az egyetemi rendezvényekről	●			●		●		●	●	●	●	●	
Meglévő ism. száma		2	1	0	2	0	0	1	1	1	2	2	2	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		100%	50%	0%	100%	0%	0%	50%	50%	50%	100%	100%	100%	0%

1) 2005/2006-os tanévre vonatkozó adatok

2) European Credit Transfer System

4. számú melléklet Oktatók

Intézmény neve Azonosított ismérvek	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZTE	ME	SZIE	PE	EUR	AU	HKU
4-1 Az intézmény tanári karára vonatkozó adatok													
1	Az oktatói gárda nagysága (fő)	●		●	●		●		● ¹⁾				●
2	A főállású oktatói gárda nagysága (fő)	●		●					● ¹⁾				
3	Teljes jogú akadémiai tagsággal rendelkező oktatók száma			● ¹⁾			●						
4	Az MTA levelező tagja			● ¹⁾			●						
5	Az MTA doktora			● ¹⁾			●						
6	PhD fokozattal rendelkező oktatók száma			● ¹⁾									
7	Egyetemi ta- nári fokozattal rendelkező oktatók száma			● ¹⁾									
Meglévő ism. száma		2	0	7	1	0	4	0	0	2	0	0	1
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		29%	0%	100%	14%	0%	57%	0%	0%	29%	0%	0%	14%
4-2 Publikációs tevékenység													
1	Tudományos lapok felsorolása						●	●					●
2	A karok által kutatott tudomá- nyterületek feltüntetése			●									
3	Az intézmény falai között működő kutatóintézetek feltüntetése		●										
Meglévő ism. száma		0	1	1	0	0	0	1	1	0	0	0	1
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		0%	33%	33%	0%	0%	0%	33%	33%	0%	0%	0%	33%

Intézmény neve Azonosított ismérvek	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZTE	ME	SZIE	PE	EUR	AU	HKU
4-3 Oktatói mobilitási mutatók													
1	Oktatói mobilitás (heti, havi bontásban), kumulált, kimenő						●						
2	Oktatói mobilitás célszágként, kimenő						●						
3	Oktatói mobilitás fogadó intézmény alapján, kimenő						●						
Meglévő ism. száma	0	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül	0%	0%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%

5. számú melléklet Egyetemi szervezetről

Intézmény neve Azonosított ismérvek	BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZTE	ME	SZIE	PE	EUR	AU	HKU
5-1 Adminisztratív feladatokat ellátó munkaerő													
1	Az adminisztratív feladatokat ellátó munkaerő nagysága (fő)	●		●						●		●	
2	Ebből a nemzetközi programok koordinálásával foglalkozók száma (fő)	●		●						●			
Meglévő ism. száma	2	0	2	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül	100%	0%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	100%	0%	50%	0%	0%

Intézmény neve Azonosított ismérvek		BCE	BME	ELTE	SE	DE	PTE	SZTE	ME	SZIE	PE	EUR	AU	HKU
5-2 Az egyetemi szervezetről (erőforrások, szolgáltatások)														
1	Egyetemi vezetőség bemutatása	●		●	●	●	●							●
2	Karok, oktatási egységek bemutatása	●	●	●	●	●	●	●		●	●	●	●	●
3	Oktatói gárda, szervezői csapat bemutatása	●	●		●									●
4	Egyéb, tanulást elősegítő létesítmények bemutatása	●		●	●		●	●	●			●	●	
5	Telefonkönyv	●	●			●							●	
6	Könyvtár	●	●	●	●	●	●		●			●	●	
7	Neptun	●	●			●			●					
8	Informatikai központ	●	●			●						●	●	
9	Étkezési lehetőség		●									●		
10	Orvosi rendelő	●	●											
11	Programok (szabadidő, szórakozási lehetőség) szervezése a külföldi hallgatóknak	●	●	●	●		●		●			●	●	
Meglévő ism. száma		10	9	5	6	6	5	2	4	1	1	6	6	3
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		91%	82%	45%	55%	55%	45%	18%	36%	9%	9%	55%	55%	27%
5-3 Jogilag (szervezetileg) önálló, külföldi hallgatókat fogadó szervezet														
1	Jogilag (szervezetileg) önálló, külföldi hallgatókat fogadó szervezet	●	●	●	●			●					●	
Meglévő ism. száma		1	1	1	1	0	0	1	0	0	0	0	1	0
Meglévő ismérvek aránya az összes jellemzőn belül		100%	100%	100%	100%	0%	0%	100%	0%	0%	0%	0%	0%	0%

4. FELHASZNÁLT IRODALOM

- BERÁCS József–HRUBOS Ildikó–TEMESI József (2009) szerk.: „Magyar Felsőoktatás 2008” Konferencia előadások, 2009. január 28. *Nemzetközi Felsőoktatási Kutatások Központja (NFKK), Budapesti Corvinus Egyetem, NFKK Füzetek 1, 2009. március*
- BERÁCS József (2008): Tudásexport a felsőoktatásban: egy hierarchikus megközelítés. *Competitio, VII. évfolyam, 2. szám, 35–48.*
- BERÁCS József (2009): A felsőoktatás nemzetközivé válása. In: BERÁCS–HRUBOS–TEMESI (2009): „Magyar Felsőoktatás 2008” NFKK Füzetek 1, 72–82.
- MARGA, Andrei (2005) *University Reform Today. 4th edition, revised, Cluj University Press*
- MAZZAROL, T.-S.–NORMANN, G. (2001): The Global Market for Higher Education. *Sustainable competitive strategies for the new millenium, Edward Elgar, Chettenham, U.K.*
- Opendoors (2008): Fast Facts, IIE (*Institute of International Education*)
- SADLAK, J.–CAI, L. N. (2007) (Szerk): The World-Class University Ranking: Aiming Beyond Status. *UNESCO-CEPES, Shanghai Jiao Tong University, Cluj University Press*
- Statisztikai Tájékoztató, Oktatási Évkönyv 2007/2008, 2006/2007, 2005/2006. *Oktatási és Kulturális Minisztérium és a hozzá tartozó CD*
- TOP 40, 40 egyetem és főiskola rangsora. *Népszabadság, 2008. november 26., IV. évf. 6. szám*
- A felsőoktatásról szóló 2005. évi CXXXIX. törvény (letölthető: http://www.om.hu/letolt/felsoo/ftv_20051129.pdf, letöltve: 2009. 02. 20.)
- Oktatási Minisztérium Intézményfejlesztési Terv Kidolgozási Útmutatója (letölthető: http://www.okm.gov.hu/letolt/felsoo/ift_kidolgozasi_utmutato_07202.pdf, letöltve: 2009. 02. 20.)
- Budapesti Corvinus Egyetem Intézményfejlesztési Terv
- Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Intézményfejlesztési Terv (elérhető: <http://www.rektori.bme.hu/to/tio.htm>, letöltve: 2009. 04. 05.)

Eötvös Loránd Tudományegyetem Intézményfejlesztési Terv

(elérhető: <http://www.elte.hu/dokumentumok/ift>, letöltve: 2009. 02. 23.)

Semmelweis Egyetem Intézményfejlesztési Terv

Debreceni Egyetem Intézményfejlesztési Terv

(elérhető: http://www.unideb.hu/portal/hu/system/files/_IFT_2008_11_06__SZENATUS.pdf, letöltve: 2009. 03. 03.)

Pécsi Tudományegyetem Intézményfejlesztési Terv

(elérhető: <http://www.pte.hu/doc/IFT2006.zip>, letöltve: 2009. 03. 16.)

Szegedi Tudományegyetem Intézményfejlesztési Terv

Miskolci Egyetem Intézményfejlesztési Terv

(elérhető: http://www.uni-miskolc.hu/uni/vezetoi_doc/, letöltve: 2009. 03. 02.)

Pannon Egyetem Intézményfejlesztési Terv

Szent István Egyetem Intézményfejlesztési Terv

<http://www.elte.hu/>

<http://www.uni-corvinus.hu/index.php?id=474>

<http://www.u-szeged.hu/>

<http://www.pte.hu/>

<http://www.sziesz.hu/>

<http://portal.bme.hu/default.aspx>

<http://www.uni-miskolc.hu/public/index.php>

<http://www.sote.hu/>

<http://www.uni-pannon.hu/>

<http://www.unideb.hu/portal/hu>

<http://www.sokrates.at/download/e-quality/general.php>

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

13	1.1. táblázat	Külföldi hallgatók a magyar felsőoktatásban
14	1.2. táblázat	Külföldi hallgatók a magyar felsőoktatásban képzési tagozatonként
15	1.3. táblázat	A 100 főnél több hallgatót küldő országok hallgatói a 2007/2008 tanévben
16	1.4. táblázat	Magyarországon tanuló külföldi hallgatók számának alakulása az elmúlt három tanévben, állampolgárság szerinti top10 ország
18	1.5. táblázat	A Magyarországon tanuló külföldi hallgatók száma képzési szintek szerint, a 100 főnél több hallgatót küldő országok esetén, 2007/2008 tanév
19	1.6. táblázat	Külföldi hallgatók a magyar felsőoktatásban, képzési szintek és képzési tagozatok szerint, 2007/2008 tanév
20	1.7. táblázat	Külföldi hallgatók a magyar felsőoktatásban, képzési szintenként a kiválasztott 10 egyetemen, 2007/2008 tanév
21	1.8. táblázat	Az orvosi képzést nyújtó egyetemek külföldi hallgatóinak alakulása, 2007/2008 tanév
22	1.9. táblázat	Az orvosi képzésben tanuló hallgatók karok szerinti megoszlása
22	1.10. táblázat	Az orvosi képzésben tanuló külföldi hallgatók részaránya az összes hallgatón belül
27	2.1 táblázat	Az intézményfejlesztési tervek néhány alapadata
29	2.2 táblázat	Külföldi hallgatókkal kapcsolatos célok az intézményfejlesztési tervekben
30	2.3 táblázat	Külföldi hallgatókkal kapcsolatos marketing tevékenység megjelenése az IFT-kben
31	2.4 táblázat	A külföldi hallgatók szervezeti feltételeiről
32	2.5 táblázat	Saját hallgatók kapcsolata az egyes külföldi régiókkal az IFT-k tükrében
34	2.6 táblázat	Saját oktatók kapcsolata az egyes külföldi régiókkal az IFT-k tükrében
34	2.7 táblázat	Saját oktatók külföldi és/vagy idegen nyelvű publikációs tevékenysége
35	2.8 táblázat	Külföldi oktatókkal kapcsolatos célok, tervek
36	2.9 táblázat	ERASMUS kapcsolatok legfrissebb adatai az egyetemi IFT-kben
37	2.10 táblázat	Az egyetemek intézményi kapcsolatai az egyes külföldi régiókkal az IFT-k tükrében
37	2.11 táblázat	ERASMUS-szerződésekkel kapcsolatos célkitűzések
40	3.1 táblázat	Az adatgyűjtéshez felhasznált egyetemek
43	3.2 táblázat	Általános információ
44	3.3 táblázat	ERASMUS - Nemzetközi kapcsolatok - Tanúsítványok
47	3.4 táblázat	Diákok
52	3.5 táblázat	Oktatók
54	3.6 táblázat	Egyetemi szervezetek

